

VAPAAEHTOISTOIMINNAN MAHDOLLISUUDET KIRKON ERITYISNUORISOTYÖSSÄ

Tossutoiminta Palveluoperaatio Saappaassa

Mari Pennanen

Opinnäytetyö, syksy 2015

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Diakonisen sosiaalityön suuntautumisvaihtoehto

Sosionomi (AMK) + diakoni

TIIVISTELMÄ

Pennanen, Mari. Vapaaehtoistoiminnan mahdollisuudet kirkon erityisnuorisotyössä. Tossutoiminta Palveluoperaatio Saappaassa. Helsinki, Syksy 2015, 90 sivua, 4 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, Diakonisen sosiaalotyön suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK) + diakonin virkakelpoisuus.

Opinnäytetyössä keskitytään vapaaehtoistoimintaan Saapastoiminnassa osana kirkon erityisnuorisotyötä. Osassa Saapasryhmiä toimii Tossuja, jotka voivat toimia Saapaspäivystyksissä ryhmänvetäjänä työntekijän sijasta. Opinnäytetyössä selvitettiin, mitkä ovat perusteet ja tarpeet Tossutoiminnalle eri Saapasryhmissä, kuinka Tossut valitaan ja perehdytetään, sekä mitä toiminta vaatii työntekijöiltä ja vapaaehtoisilta. Pääpaino tutkimuksessa oli vapaaehtoisten kokemuksilla Tossutoiminnasta. Opinnäytetyö tehtiin yhteistyössä Nuorten Keskuksen kanssa.

Tutkimus oli luonteeltaan laadullinen ja määrällinen. Aineisto kerättiin vapaaehtoisille toteutetuilla Webropol-kyselyillä sekä haastattelemalla työntekijöitä Itä-Helsingin, Jyväskylän ja Snellun (Helsinki) Saapasryhmissä helmi-maaliskuussa 2015. Tossu- ja Saapasvapaaehtoisille oli omat Webropol-kyselynsä, jotka osin sisälsivät samoja kysymyksiä. Työntekijöiden haastattelut olivat temaattisia asiantuntijahaastatteluita.

Tutkimuksessa kävi ilmi, että kaikissa kolmessa Saapasryhmässä perusteena Tossutoiminnan aloittamiselle on ollut työntekijäresurssien riittämättömyys. Tossuina toimivat pitkään Saapastoiminnassa mukana olleet ja se on luottamuksenosoitus vapaaehtoisia kohtaan työntekijöiltä. Tossutoiminta antaa uudenlaisia näkökulmia vapaaehtoisuuteen sekä syventää sitä, kun vapaaehtoiset voivat toimia myös työntekijän tehtävissä. Kokemukset Tossutoiminnasta ovat olleet hyviä sekä työntekijöiden että vapaaehtoisten puolelta, ja se koetaan tarpeelliseksi Saapastoiminnan jatkuvuuden ja säännöllisyyden kannalta.

Asiasanat: vapaaehtoistoiminta, Palveluoperaatio Saapas, nuorisotyö, etsivä nuorisotyö, kirkon erityisnuorisotyö, kvalitatiivinen tutkimus, kvantitatiivinen tutkimus

ABSTRACT

Pennanen, Mari. Possibilities of volunteering in church specialized youth work. Tossu activity in the Service Operation Saapas. 90 p., 4 appendices. Language: Finnish. Helsinki, Autumn 2015. Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services. Option in Diaconal Social Work. Degree: Bachelor of Social Services + Deacon.

This thesis is focused on volunteering in Saapas work as a part of church specialized youth work. The aim of this thesis was to research which are the reasons and needs for the volunteering called Tossu activity in different Saapas groups, how a volunteer can become a Tossu and what the activity requires from workers and volunteers. This thesis was made in co-operation with the Evangelical Lutheran Association for Youth in Finland.

This thesis was a qualitative and quantitative research. The data was collected by Webropol questionnaires from volunteers and interviewing the youth workers of Saapas groups of East Helsinki, Jyväskylä and Snellu (Helsinki) in February-March 2015. There were two different questionnaires, one for Saapas volunteers and another for Tossu volunteers even though they contained the same questions partly. The interviews were thematic specialist interviews.

The results of research revealed that Tossu activity has started in these three groups because the resource of workers is not enough for effective Saapas activity. Tossu volunteers are Saapas volunteers who got an introduction to act as a worker in the patrols. Tossu activity gives new perspectives for volunteering and deepens it. The experiences of Tossu activity have been good and the activity is meaningful because without it Saapas cannot act so effectively.

Keywords: volunteering, Service operation Saapas, youth work, outreach youth work, church specialized youth work, qualitative research, quantitative research

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 VAPAAEHTOISTOIMINTA.....	8
2.1 Vapaaehtoistoiminnan luonne	9
2.2 Vapaaehtoistoimintaa säätelevä lainsäädäntö	10
2.3 Vapaaehtoistoiminta kirkossa	11
2.4 Vapaaehtoistoiminnan teologiaa	13
3 PALVELUOPERAATIO SAAPAS.....	14
3.1 Palveluoperaatio Saappaan historia	14
3.2 Palveluoperaatio Saappaan toiminta	15
3.3 Saapastoiminnan vapaaehtoisuus.....	16
3.4 Tossutoiminta	17
4 NUORISO- JA ERITYISNUORISOTYÖ	19
4.1 Nuorisotyö	19
4.2 Kirkon nuorisotyö.....	20
4.3 Erityisnuorisotyön historiaa.....	21
4.4 Kirkon erityisnuorisotyö	22
4.5 Etsivä nuorisotyö	24
5 TUTKIMUKSEN TARKOITUS.....	26
5.1 Tutkimuskysymykset	26
5.2 Aikaisemmat tutkimukset.....	27
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	29
6.1 Tutkimusympäristö	29
6.2 Tutkimusote	29
6.3 Aineiston keruu.....	30
6.3.1 Haastattelu.....	30
6.3.2 Kyselylomaketutkimus	32
6.4 Aineiston analyysi.....	34
6.4.1 Haastatteluiden analyysi	34
6.4.2 Kyselyiden aineiston analyysi	35
7 TOSSUTOIMINTA OSANA SAAPASTOIMINTAA	37
7.1 Tossutoiminta eri Saapasryhmissä.....	37

7.1.1 Itä-Helsingin Saapas.....	37
7.1.2 Jyväskylän Saapas	38
7.1.3 Snellun Saapas.....	39
7.2 Tutkimukseen osallistuneet Saapas- ja Tossuvapaaehtoiset	40
7.3 Tossutoiminta käytännössä	44
7.3.1 Tossujen valinta	45
7.3.2 Tossujen koulutus ja perehdytys.....	47
7.3.3 Tossutoiminnasta tiedottaminen	48
8 KOKEMUKSIA TOSSUTOIMINNASTA	51
8.1 Tossutoiminnan tarpeellisuus	51
8.2 Vapaaehtoisten näkemyksiä Tossutoiminnasta.....	53
8.3 Tossutoiminnan haasteet	56
8.4 Tossutoiminnan kehittäminen.....	59
9 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	62
9.1 Johtopäätökset	62
9.2 Tutkimuksen luotettavuus.....	64
9.3 Tutkimuksen eettisyys	65
9.4 Kehittämisehdotuksia ja jatkotutkimusaiheita	66
9.5 Opinnäytetyöprosessi ja ammatillinen kehitys	69
LÄHTEET	70
LIITE 1: Kyselylomake Saapastyöntekijäpäiville	75
LIITE 2: Haastattelurunko tossutoiminnasta vastaaville työntekijöille	77
LIITE 3: Kyselylomake Saapasvapaaehtoisille	78
LIITE 4: Kyselylomake Tossuvapaaehtoisille.....	85

1 JOHDANTO

Erityisesti sosiaali- ja kirkon alalla vapaaehtoistoiminnalla on suuri merkitys. Se korostunee tulevaisuudessa entisestään johtuen muun muassa taloudellisten resurssien supistamisesta, ellei tilanteeseen tule muutosta. Ilman vapaaehtoisia jäisi paljon työtä tekemättä ja ihmisiä kohtaamatta. Vapaaehtoiset saavat itse muun muassa antamisen iloa sekä kokemuksia yhteisöllisyydestä, jotka auttavat vapaaehtoistoimintaan sitoutumisessa. Vapaaehtoistoimintaa voidaan laajentaa ja syventää luomalla erilaisia vapaaehtoistehtäviä sekä hyödyntämällä vapaaehtoisten omaa osaamista. Tässä opinnäytetyössä tutkitaan vapaaehtoistoiminnan mahdollisuuksia Saapastoiminnassa osana kirkon erityisnuorisotyötä.

Palveluoperaatio Saapas on osa kirkon erityisnuorisotyötä, joka toimii etsivän työn menetelmin ensisijaisesti alle 18-vuotiaiden nuorten parissa. Saapastoimintaa toteutetaan Suomen evankelis-luterilaisissa seurakunnissa Saapastyöntekijöiden ja vapaaehtoisten voimin. Joillakin paikkakunnilla Saapastoimintaa toteutetaan yhteistyössä esimerkiksi kunnan etsivän nuorisotyön kanssa. Saapas toimii kaduilla ja nuorten kohtaamispaikoissa, netissä sekä festivaaleilla. (Nuorten Keskus i.a.a.) Tossutoiminnan avulla mahdollistetaan Saapaspartiointia, silloin kun työntekijän ei ole mahdollista pitää partiota. Tossutoimintaa toteuttavat Saapasvapaaehtoisista valitut ja koulutetut vapaaehtoiset eli Tossut, jotka voivat vastata Saapaspartioista ilman työntekijän läsnäoloa. Tossut toimivat tällaisissa Saapaspäivystyksissä ryhmänvetäjänä työntekijän tehtävissä. Tämän opinnäytetyön tavoitteena on tutkia kvantitatiivisesti ja kvalitatiivisesti Tossutoimintaa. Opinnäytetyölle on tarvetta juuri nyt, sillä Tossutoimintaa ja Tossuvapaaehtoisten koulutusta ollaan kehittämässä sekä laajentamassa muihin Saapasryhmiin. Tossutoiminnan rekisteröimistä suunnitellaan myös, jotta siitä tulisi yhtenäinen kaikissa Saapasryhmissä. (Viljakainen 2014.)

Ajatus Saapastoiminnasta koskevan opinnäytetyön tekemiseen lähti erityisesti omasta kiinnostuksesta ja aktiivisuudesta Saapasvapaaehtoisena sekä Tossutoiminnassa aloittaneena. Opinnäytetyö on tehty yhteistyössä Nuorten keskuksen kanssa, joka vastaa valtakunnallisella tasolla Palveluoperaatio Saappaan

toiminnasta. Nuorten keskukselta yhteyshenkilönä toimi Saapastoiminnasta vastaava erityisnuorisotyönsihteeri Ville Viljakainen.

Tutkimus toteutettiin Saapas- ja Tossuvapaaehtoisille verkossa olevilla Webropol-kyselyinä sekä haastattelemalla kolmea Saapastyöntekijää Itä-Helsingin, Snellun ja Jyväskylän Saapasryhmistä helmi-maaliskuussa 2015.

Opinnäytetyön alussa tuon esille työhön liittyvää teoretietoa vapaaehtoistoiminnasta, Palveluoperaatio Saappaasta sekä nuoriso- ja erityisnuorisotyöstä. Tämän jälkeen kerron tutkimuksen toteutuksesta, tutkimusympäristöstä sekä tutkimustuloksista. Tutkimustulokset on esitetty kappaleissa 7 ja 8. Kappaleessa 7 on keskitytty etenkin Tossutoimintaan käytännössä, ja kappaleessa 8 vapaaehtoisten kokemuksiin Tossutoiminnasta. Lopussa on pohdinta ja johtopäätökset sisältäen tutkimuksen luotettavuuden ja eettisyyden pohdinnan sekä kehittämissuhteudet ja pohdinnan omasta ammatillisesta kehityksestä opinnäytetyön myötä.

2 VAPAAEHTOISTOIMINTA

Vapaaehtoistoiminta käsitetään tavallisimmin toiminnaksi, jota yksilö tekee vapaaehtoisesti ja palkattomasti toisten ihmisten, yhteisön tai yhteiseksi hyväksi. Usein toimintaa on organisoimassa jokin järjestö tai seurakunta. Vapaaehtoistoimintaa on paljon sosiaali- ja terveystalvveluihin, liikuntaan sekä lapsiin ja nuoriin liittyvien toimintojen piirissä. Vapaaehtoistoinnassa voi olla mukana pitkäkestoisesti, erinäisissä pätkissä tai kertaluonteisesti. (Pruuki 2008, 10, 12.) Vapaaehtoistyötä tilastoitiin vuonna 2015 tehtäväksi 170 000 henkilötyövuoden edestä (Kirkkohallitus 2015). Vapaaehtoistoinnassa yhdistyvät yksilöiden perinteiset yhteistoinninan tavat, antaminen ja auttaminen sekä osallisuus yhteiseen. Vapaaehtoistoinnassa on muutosvoimaa, joka piilee siinä, että se tarjoaa yksilöille ja yhteisöille merkityksiä ja merkityksellisyyttä sekä elämyksiä antamisesta ja auttamisesta. (Nylund & Yeung 2005, 13.)

Vapaaehtoistoiminta ei toteudu itsestään eikä ilman rahaa. Tarvitaan työtä toiminnan organisointiin ja toteuttamiseen. Rahaa puolestaan tarvitaan muun muassa vapaaehtoisten kouluttamiseen, materiaaleihin ja vakuutuksiin. Työntekijältä vaaditaan muun muassa vapaaehtoisten ohjausta sekä kykyä antaa palautetta ja taitoa motivoida vapaaehtoisia. (Harju ym. 2015, 11–13.) Kansalaisareenan, HelsinkiMission ja Kirkkohallituksen teettämän tutkimuksen mukaan vuonna 2015 suomalaisista noin 1,4 miljoonaa tekee vapaaehtoistyötä ja keskimääräisesti 18 tuntia kuukaudessa. Suosituimmat vapaaehtoistyön muodot ovat auttamis- ja talkootyö. Eniten vapaaehtoisia toimii urheilun ja liikunnan, seniorien ja vanhusten sekä lasten ja nuorten parissa toteutettavassa työssä. (Rahkonen 2015, 3, 5–6.)

Historian aikana vapaaehtoistoinninan ilmiöstä on ollut käytössä erilaisia käsitteitä, kuten esimerkiksi talkootyö, armeliaisuus, vapaa huoltotyö, hyväntekeväisyys, vapaaehtoisuus ja vapaaehtoistyö. Nämä käsitteet kertovat ajastaan ja kontekstistaan. Usein erilaisia vapaaehtoistoinninan käsitteitä käytetään rinnakkain, kuitenkin niitä kuvastaa palkaton, vapaasta tahdosta nouseva yleishyödyllinen toiminta, jota useimmiten organisoii jokin taho. (Nylund & Yeung

2005, 14–15.) Käytän itse tässä opinnäytetyössä pääasiassa vapaaehtoistoiminnan käsitettä, mutta paikoin myös vapaaehtoistyön käsitettä rinnakkain.

2.1 Vapaaehtoistoiminnan luonne

Yleinen keskustelu vapaaehtoistoinnasta on painottunut usein vapaaehtoisten ja ammattilaisten väliseen työnjakoon. Poliitikot ja päättäjät ovat nähneet vapaaehtoistoiminnan tärkeänä kansalaisten mahdollistamana voimavarana. Sosiaali- ja terveysalalla on havahduttu siihen, että palvelut eivät tule tulevaisuudessa riittämään, vaan tarvitaan vapaaehtoistointaa enemmän. Vaikka Suomea voidaan pitää vapaaehtoistoiminnan kehitysmaana, Suomen vapaaehtoisten aktiivisuus on hyvällä tasolla. Erityisesti kirkon vapaaehtoistointa on eurooppalaista kärkeä. (Nylund & Yeung 2005, 13–14.)

Vapaaehtoistoiminnan perustana toimii vapaaehtoisten motivaatio. Henkilökohtaista motivaatiota tarvitaan, jotta vapaaehtoistoiminnan jatkuva toteuttaminen olisi mahdollista. Toisaalta myös vapaaehtoistointaan olennaisesti liittyvät vapaaehtoisuus, joustavuus ja riippumattomuus, saattavat olla myös toiminnan jatkuvuudelle riski. (Yeung 2005, 83.) Erityisesti pitkäaikainen sitoutuminen on nykyään monelle vaikeaa, minkä vuoksi pitkät koulutukset ja sitoutumisen vaatimukset eivät innosta toimintaan. Tästä johtuen seurakunnissa ja järjestöissä on kehitetty erilaisia vapaaehtoistoiminnan tapoja, jotka eivät vaadi niin paljon sitoutumista yksilöltä. Henkilö voi esimerkiksi osallistua kerran yksittäisiin vapaaehtoistehtäviin, kuten lipaskeräykseen tai tapahtuman toteuttamiseen. (Pruuki 2008, 12.)

Julkisuudessa vapaaehtoistointaa käsitellään usein yhteiskunnallisesta, taloudellisesta, näkökulmasta. Jotta vapaaehtoistoiminnan luonnetta voidaan ymmärtää, on tarkasteltava mitä merkitystä toiminnalla on vapaaehtoiselle, joka toimii vapaaehtoisesti toisten hyväksi. (Sorri 2005, 126.) Tärkein motivoiva tekijä kaikenikäisille vapaaehtoisille on halu auttaa. Nuorilla motivoivana tekijänä korostuu erityisesti yhdessä tekeminen. Hyötyä vapaaehtoistoinnasta saa usein niin vapaaehtoinen itse kuin yhteiskunta laajemminkin. Yksilölle vapaaeh-

toistoiminta antaa onnistumisen kokemuksia, sosiaalisia kontakteja ja yhteisöllisyyttä sekä lisää hänen sosiaalista pääomaansa eli kommunikaatiota ja luottamusta toisiin ihmisiin. Vapaaehtoistoiminnassa on tärkeää ylläpitää vapaaehtoisen motivaatiota (Pruuki 2008, 10–11.) Vapaaehtoistoiminta saattaa pahimmillaan muuttua syyllisyydentuntoiseksi velvollisuudeksi, minkä vuoksi työntekijän antama tuki on tärkeää. (Lipasti-Raulus, Korpijärvi & Tuori 2014, 13).

Vuodesta 2010 vuoteen 2015 vapaaehtoistyön kehitys on kulkenut siihen suuntaan, että hieman vähemmän ihmisiä toimii vapaaehtoisina, mutta ne, jotka toimivat, käyttävät siihen enemmän aikaa kuin aiemmin. Hieman yli puolet tehdystä vapaaehtoistyöstä on ollut jonkin järjestön tai yhteisön organisoimaa. Yleensä vapaaehtoistyö on säännöllistä ja puolet vastanneista ilmoitti sen olevan pitkäkestoista. Suurin osa vapaaehtoistyöstä tehdään ensisijaisesti kasvatusten, mutta jonkin verran myös internetissä. Yleisin syy siihen, ettei vapaaehtoistyötä ole mahdollista tehdä on ajanpuute. Tekemättömyyteen vaikuttaa myös jonkin verran se, ettei ole pyydetty. (Rahkonen 2015, 3, 7, 15–16.)

2.2 Vapaaehtoistoimintaa säätelevä lainsäädäntö

Vapaaehtoistoimintaa ei säännellä suoranaisesti erityisellä lainsäädännöllä, mutta monet lait ja säännökset koskevat yhtälailla vapaaehtoistoimintaa. Vapaaehtoistoiminnasta vastaavan tahon on otettava selvää omaa toimintaansa koskevasta lainsäädännöstä. Kirkon vapaaehtoistoimintaa määrittävät lisäksi kirkkolaki ja kirkkojärjestys. (Helosvuori & Pihlaja 2006, 27.)

Vapaaehtoistoimintaa määrittelevät muun muassa seuraavat lait: laki rikostautan selvittämisestä, lastensuojelulaki, henkilörekisterilaki, työsuojelulaki, vahingonkorvauslaki, vaitiolovelvollisuus sekä hygieniamääräykset (Kirkkohallitus i.a.a). Vaitiolovelvollisuus sitoo vapaaehtoisia samoin kuin työntekijöitä. Mikäli aiheutta on lastensuojeluilmoituksen tekemiselle, velvoittaa lastensuojelulaki (417/2007) niin työntekijöitä kuin vapaaehtoisia salassapitosäännösten estämättä ilmoittamaan epäilyksestä viipymättä kunnan sosiaalihuoltoon (Pihlaja 2014, 7).

Vapaaehtoistoiminnasta oikeudellinen vastuu on seurakunnalla. Vapaaehtoistoiminnassa mukana oleville tulee olla vakuutus, joka kattaa heidän toimimisen vapaaehtoisena. Vapaaehtoisten koulutuksen ja perehdytyksen yhteydessä tulee tarpeen mukaan tehdä kirjallinen sopimus, josta ilmenevät vapaaehtoisen tehtävä, velvollisuudet ja oikeudet. Esimerkiksi sellaisissa tehtävissä, joissa vapaaehtoinen saa tietoon salassa pidettävää tietoa, on vapaaehtoiselta hyvä ottaa sitoumus salassapitovelvollisuudesta kirjallisesti. (Harju ym. 2015, 11.)

2.3 Vapaaehtoistoiminta kirkossa

Kirkossa vapaaehtoistoimintaa nimitetään myös maallikkotoiminnaksi, jossa yksittäiset ihmiset antavat työpanoksensa vapaaehtoisesti kirkon toiminnan tai yksittäisten ihmisten avuksi. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon virkakäsityksen mukaan ainoastaan papit ovat erityisessä hengellisessä virassa, ja muut työntekijät ja seurakuntalaiset ovat maallikkoja. Läsnaolon kirkko tarvitsee sekä maallikkoutta eli yhteistä pappetta että erityistä pappetta. Maallikkous voidaan jakaa kolmeen eri tehtäväalueeseen: vapaaehtoistoimintaan, luottamushenkilötoimintaan ja seurakuntalaisuuteen. (Harju 2006, 16–18.) Vapaaehtoistoiminnan avulla ihminen pystyy elämään todeksi kristillistä uskoa sekä yhteistä pappetta (Harju ym. 2015, 4).

Laajaa vapaaehtoistoimintaa toteutetaan kirkkolain (1993/1054) 4. luvun ensimmäisen artiklan mukaisissa toimintamuodoissa kuten jumalanpalveluksissa, kristillisessä kasvatuksessa ja opetuksessa, diakoniassa sekä muissa kristilliseen sanomaan perustuvissa palvelutehtävissä. Kirkkojärjestyksen (1993/1055) 4. luvun 3§:n mukaan seurakunnan ja sen jäsenten on toteutettava diakoniaa eli kristilliseen rakkauteen perustuvaa auttamista niitä kohtaan, joita ei muuten auteta. (Harju 2006, 18.)

Vapaaehtoistoimintaa toteutetaan organisoidusti eri työmuotojen kautta, mutta myös spontaanisti ja itsenäisesti. Kirkon vapaaehtoistoiminta on vahvasti organisoitua, jolle on asetettu selkeät tavoitteet. Vapaaehtoistoiminta mahdollistaa

kristillisen elämäntavan ja lähimmäisenrakkauden toteuttamisen kirkossa. Vapaaehtoisille järjestetään tarvittava koulutus ja heitä tuetaan muun muassa työnohjauksen ja virkistystoiminnan keinoin. Vapaaehtoistoiminnalla täydennetään ammattiapua, mutta sen ei ole tarkoitus korvata ammatillista työtä. (Harju 2006, 16, 18.)

Kirkon ja seurakuntien erilaisissa toiminnoissa on mukana yhteensä kymmeniä tuhansia vapaaehtoisia (Harju ym. 2015, 2). Vapaaehtoisina toimivat monen ikäiset ihmiset eri työmuodoissa niin jumalanpalveluksissa kuin diakonian ja lapsi- sekä nuorisotyön toiminnoissa. Vapaaehtoinen voi toimia esimerkiksi pyhäkoulunopettajana, kerhohjaajana, rippikoulussa isosena, diakoniatyön lähimmäisenä tai Palvelevan puhelimen päivystäjänä. (Suomen ev.lut. kirkko i.a.a.) Kirkon taloudellisten resurssien supistuessa vapaaehtoistoiminnan arvo ja merkitys kasvaa. Kirkon toteuttama vapaaehtoistyö on yleisesti arvostettua, tunnustettua ja vaikuttavaa. (Harju ym. 2015, 4, 9.) Kirkon vapaaehtoistoiminnan kautta myös aukeaa uusia näkökulmia kirkkoon ja sen paikkaan maailmassa sellaisille, joille seurakunnan toiminta on muuten vierasta (Harju ym. 2015, 6).

Vapaaehtoistoiminnan kehittäminen ja laajentaminen liittyvät myös kirkon erilaisiin strategioihin. Meidän kirkko - osallisuuden yhteisö -Suomen evankelis-luterilaisen kirkon strategian vuoteen 2015 mukaan kirkon on tarjottava vapaaehtoisille mahdollisuus toteuttaa lähimmäisenrakkautta ja kantaa vastuuta. Lisäksi työntekijäkeskeisyydestä on tarkoitus luopua antamalla seurakuntalaisille mielekkäitä mahdollisuuksia toimia. (Suomen ev.lut. kirkko i.a.b.) Kohtaamisen kirkko - Suomen evankelis-luterilaisen kirkon toiminnan suunta 2020 -julkaisun mukaan seurakunnan tehtävänä on muun muassa yhdistää avuntarvitsijat ja tarjoajat sekä mahdollistaa seurakuntalaisten osallistumisen toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen hyödyntäen heidän kykyjään (Kirkkohallitus i.a.b).

2.4 Vapaaehtoistoiminnan teologiaa

Kirkko on Kristuksen ruumis – yhteisö, jonka muodostavat sen useat eri jäsenet. Sakramenttien, kasteen ja ehtoollisen, kautta ihmiset on kutsuttu yhteyteen ja osallisuuteen toistensa ja Kristuksen kanssa. Kirkko on yhteisö, jossa osallisuus ja luottamus ovat keskeistä. Kirkossa jokaisella on oltava mahdollisuus palvella omien lahjojensa ja osaamisensa mukaan yhteiseksi hyväksi. (Harju ym. 2015, 4–5.)

Vapaaehtoistoiminta kirkossa ei perustu ainoastaan ihmisen omaan aktiivisuuteen tai haluun auttaa, vaan kristityt ovat kastettuina kutsuttuja toimimaan ja palvelemaan seurakunnassa. Osallisuus kirkossa tarkoittaa sekä tekemistä että olemista. Ihmisen arvo ei kuitenkaan ole kiinni hänen aktiivisuudestaan, vaan jokainen jäsen on yhtä arvokas. Jokaista pyritään rohkaisemaan kuitenkin palvelemaan ja toteuttamaan yhteistä tehtävää. (Harju ym. 2015, 4–5).

Vapaaehtoistoiminnan arvopohjana ovat kristillinen usko, lähimmäisenrakkaus sekä tasavertaisuus. Vapaaehtoistoiminnan kautta ihminen elää todeksi uskoon ja toteuttaa lähimmäisenrakkautta, joka ilmenee muun muassa pyyteettömyytenä ja myötätuntona. (Harju ym. 2015, 7.) Saapastoimintaa ohjaavat samat arvot kuin kirkon vapaaehtoistoimintaa yleisestikin, erityisesti oikeudenmukaisuus, tasavertaisuus, lähimmäisenrakkaus, yhteisöllisyys, välittäminen sekä erilaisuuden hyväksyminen (Saappaan teologia 2014).

3 PALVELUOPERAATIO SAAPAS

Saapastyö on diakonista palvelutoimintaa, jota toteuttavat Nuorten Keskus yhteistyössä kirkon keskushallinnon ja paikallisten seurakuntien kanssa (Lund 2007, 137). Saapastyö on Suomen evankelis-luterilaisen kirkon toteuttama etsivän nuorisotyön ja erityisnuorisotyön muoto (Nuorten keskus i.a.b). Nuorten Keskus ry. hallinnoi Saapastoimintaa valtakunnallisesti ja sen vastuulle kuuluvat ideointi, koordinointi ja kouluttaminen. Nuorten Keskus ry on valtakunnallinen kristillisen nuorisotyön keskus- ja palvelujärjestö, joka toimii Suomen evankelis-luterilaisen kirkon tunnustuksen mukaisesti. (Lund 2007, 11, 137.) Nuorten Keskus järjestää lisäksi erilaista toimintaa ja koulutusta, kuten kansainvälisiä rippikouluja, Nuisku-koulutuksia ja leirejä, nuorille ja nuorille aikuisille sekä nuorisotyön ammattilaisille ja vapaaehtoisille (Nuorten Keskus i.a.c). Lisäksi Nuorten Keskus julkaisee erilaisia materiaaleja ja kirjoja nuorisotyöntekijöille, nuorille ja vanhemmille (Nuorten Keskus i.a.d).

Saapastoiminnan tarkoituksena on tavoittaa ja kohdata nuoria siellä missä he liikkuvat. Saappaassa autetaan pääasiassa alle 18-vuotiaita nuoria tarpeen mukaan niin henkisissä kuin fyysisissä ongelmatilanteissa. Saapastoimintaa toteuttavat Saapaskoulutuksen saaneet, täysi-ikäiset vapaaehtoiset yhdessä työntekijöiden kanssa. (Nuorten keskus i.a.e.) Saapaspartiot liikkuvat sekä jalan että auton kanssa eri paikoissa, kuten puistoissa ja ostoskeskuksissa, tavoitteenaan kohdata nuoria. Tällä hetkellä päivystäviä Saapasryhmiä on 19 Suomessa sekä yksi ryhmä Espanjassa Aurinkorannikolla, joka on koulutettu syksyllä 2014. Espanjan Saapasryhmän toiminta toteutuu täysin vapaaehtoisvoimin. (Viljakainen 2014.)

3.1 Palveluoperaatio Saappaan historia

Päihteiden käytön runsaan kasvun ja erityisnuorisotyön epämääräisen aseman kehitys kohtasivat vuonna 1972 Keimolan ajoissa (Lund 2007, 136–137). Tuolloin Keimolan moottoriradalla järjestetyssä Keimola-rockissa käynnistyi Palve-

luoperaatio Saappaan toiminta. Helsingin ja Vantaan seurakuntien nuorisotyöntekijät ennakoitinsa myötä päättivät toteuttaa operaation tapahtuma-alueelle, joka osoittautui tarpeelliseksi päihteiden käytön ja muuttuvien sääolosuhteiden takia. Festivaalitoiminta laajeni nopeasti myös muihin kaupunkeihin. (Kirkko Helsingissä – Mikaelin seurakunta i.a.) Operaatioissa painottuu nuorten auttaminen erityisesti ensiaputilanteissa ja päihtymyksen vuoksi (Nuorten Keskus i.a.e).

Aluksi Saappaan toiminta painottui festivaaleihin, mutta jo 1970-luvun puolivälissä työmuoto muuttui paikkakuntaakohtaiseksi etsivän työn säännölliseksi ja ympärivuotiseksi toiminnaksi eri puolille Suomea. (Kirkko Helsingissä – Mikaelin seurakunta i.a.) Säännöllinen Saapastointi alkoi ensimmäisenä Jyväskylässä, Oulussa, Tampereella ja Turussa. Koulutus Saapastointiaan aloitettiin heti Keimolan ajojen jälkeen. (Lund 2007, 137.) Vuonna 1975 toiminta nimettiin palveluoperaatio Saappaaksi (Kirkko Helsingissä – Mikaelin seurakunta i.a).

Palveluoperaatio Saappaasta muodostui yksi Nuorten Keskuksen merkittävä toimintamuoto, joka edellytti alusta alkaen yhteistyötä Kirkon Nuorisotyön Keskuksen kanssa. Saappaan toiminnassa yhdistyvät vapaaehtoisuus ja ammatillisuus, mikä on mahdollistanut sopeutumisen erilaisiin tilanteisiin. Palveluoperaatio Saapas on osoitus Nuorten Keskuksen kyvystä vastata tarpeeseen ja organisoida vapaaehtoisuutta. (Lund 2007, 137.)

3.2 Palveluoperaatio Saappaan toiminta

Palveluoperaatio Saappaan toiminta koostuu KatuSaappaan, FestariSaappaan ja NettiSaappaan toiminnasta (Viljakainen 2015a). KatuSaapas on selkeimmin etsivää työtä. Katupartioinnit painottuvat perjantai- ja lauantai-iltoihin ja -öihin sekä suurempien juhlapäivien, kuten vapun ja koulujen päättäjäisten, ympärille. (Nuorten keskus i.a.f.) Päivystysten määrä ja Saapastointi yleisesti toteutuvat eri tavoin eri paikkakunnilla, koska paikalliset tarpeet ja toimintaresurssit ovat erilaisia. Saappaan toiminnasta vastaa aina seurakunnan virassa oleva

työntekijä, joka toteuttaa Saapastyötä yhdessä koulutettujen täysi-ikäisten vapaaehtoisten kanssa. (Suomen ev.lut. kirkon keskushallinto 2007, 10.)

FestariSaapas toimii yhteistyössä tapahtuman järjestäjän kanssa. Yhteistyössä järjestäjän kanssa festivaalialueelle rakennetaan erityisesti nuoria varten oleva auttamisjärjestelmä. Festivaalityössä painottuu päihtyneistä asiakkaista huolehtiminen ja ensiaputyö. Usein auttamistyö toteutetaan yhdessä esimerkiksi SPR:n kanssa. (Nuorten keskus i.a.f.)

NettiSaappaan työ on internetissä ja sosiaalisessa mediassa toteutettavaa etsivää työtä. Pääasiassa Saapas on läsnä suomi24:n nuorten keskusteluissa ja chateissa. (Nuorten keskus i.a.f.) Vuonna 2016 NettiSaappaan toiminta laajenee YouTube-ympäristöön (Viljakainen 2015a). NettiSaapasta varten on erillinen koulutus, jonka jälkeen vapaaehtoiset voivat olla mukana NettiSaappaan päivystyksissä (Nuorten keskus i.a.f.). Netti on yksi ympäristö muiden joukossa, jossa nuoria liikkuu, ja kuten kaduilla myös netissä Saappaan tavoitteena on kohdata ihmisiä, joita muut eivät tavoita. NettiSaappaan päivystyksistä vastaa tällä hetkellä 11 Saapasryhmää ympäri Suomea. Pääasiassa NettiSaapas päivystää keskiviikkoisin kello 18–20 suomi24:ssä. (Patronen 2015.)

3.3 Saapastoiminnan vapaaehtoisuus

Palveluoperaatio Saappaan toiminta painottuu vapaaehtoisuuteen, ja sen perustana ovat luottamus ja avoimuus sekä jokamiehen oikeudet ja velvollisuudet. Saappaassa toimivat täysi-ikäiset, koulutetut vapaaehtoiset yhdessä työntekijän/työntekijöiden kanssa (Kirkko Helsingissä i.a.). Saapastoiminnassa on mukana monen ikäisiä ja erilaisista taustoista tulevia vapaaehtoisia. Vapaaehtoisille järjestetään monipuolinen koulutus, joka sisältää muun muassa vuorovaikutustaitojen harjoittelua sekä koulutusta turvallisuudesta ja ensiavusta. Vapaaehtoiset saavat ajankohtaista tietoa sosiaali- ja terveyspalveluista sekä nuorisotyöstä. Vapaaehtoiset haastatellaan ennen koulutusta. (Nuorten Keskus i.a.f.) Saapastoiminnasta ja sen tarjoamasta yhteisöllisyydestä on muodostunut monelle vapaaehtoiselle tärkeä osa elämää, vaikka he eivät enää päivystäisikään (Kasari 2015).

Etsivä työ on vapaaehtoiselle yhtä vaativaa tai jopa vaativampaa kuin työntekijälle, mikäli häneltä puuttuu koulutus ja työkokemus alalta. Vapaaehtoiset tarvitsevat samanlaista ammatillista tukea kuin työntekijät. Jotta vapaaehtoisten on mahdollista toteuttaa etsivää työtä, on heidän saatava riittävä koulutus ja tuki. Vapaaehtoisten tehtävät ja rajat on määriteltävä tarkasti, jotta he voivat turvallisesti olla mukana toteuttamassa työn koko prosessia. (Kaartinen-Koutaniemi 2012, 48.) Vapaaehtoinen toimii ennen kaikkea vapaaehtoistyöntekijän roolissa Saapaspäivystyksissä, vaikka olisikin varsinaisessa työssään sosiaali- tai terveyshuollon ammattilainen. Saapaslaisten tehtävänä on etenkin olla nuorille sellaisena aikuisen mallina, jonka toiminta viestittää nuorista välittämistä. Saapastoiminnan vapaaehtoisuus ja luottamuksellisuus ovat tärkeitä nuorille sekä toiminnan onnistumisen kannalta. (Kasari i.a, 4.)

Saapasvapaaehtoiset päivystävät pääasiassa oman alueensa päivystyksissä, mutta kesäisin festivaalipäivystyksiä toteutetaan yhdessä muiden Saapasryhmien kanssa. Saapasvapaaehtoisille järjestetään vuosittain syksyllä valtakunnalliset vapaaehtoisten päivät, jonne kokoontuu vapaaehtoisia eri Saapasryhmittä. (Nuorten Keskus i.a.f.) Osassa Saapasryhmiä on niin kutsuttua Tossutoimintaa, jolloin vapaaehtoisia toimii sekä Saapaslaisen että Tossun tehtävissä.

3.4 Tossutoiminta

Tossutoiminta on vapaaehtoistoimintaa, jolla mahdollistetaan Saapaspartiointi silloinkin kun työntekijällä ei siihen ole mahdollisuutta tai yhteistyössä työntekijän kanssa. Tossutoiminta on tällä hetkellä osa KatuSaappaan toimintaa. Tossut voivat toimia ryhmänvetäjänä työntekijän tehtävissä sellaisissa Saapaspäivystyksissä, joissa työntekijän ei ole mahdollista olla mukana. Tossuina toimivat Saapasvapaaehtoisista valitut ja koulutetut henkilöt, jotka toimivat vapaaehtoisesti sekä Saapaslaisen että Tossun tehtävissä. Tossutoiminnan ansiosta pitkään mukana olleille ja Tossuiksi soveltuville Saapasvapaaehtoisille ane-

taan mahdollisuus edetä vapaaehtoisena Saappaassa. Tossutoimintaa on tällä hetkellä Itä-Helsingin, Jyväskylän ja Snellun Saapasryhmissä.

Itä-Helsingin ja Snellun Saappaassa Tossutoiminta tarkoittaa nimenomaan sitä, että yksi tai kaksi Tossua vastaa illan Saapaspäivystyksestä ilman työntekijän läsnäoloa. Joku työntekijöistä on kuitenkin aina vastuuhenkilönä illan päivystyksestä ja tavoitettavissa päivystyksen aikana. (Kasari 2015 & Kettusaari 2015.) Jyväskylässä puolestaan Tossut vastaavat yhdessä työntekijöiden kanssa viikoittaisista Saapaspäivystyksistä. Yleensä päivystykset Jyväskylässä hoidetaan työntekijän ja Tossun toimesta, mutta tarvittaessa myös kaksi Tossua voi vastata illasta. Koska päivystystoiminta Jyväskylässä on laajempaa verrattuna muihin Saapasryhmiin, tarvitaan jokaisessa päivystyksessä kahta vastuunkantajaa. (Grönholm 2015a.)

Tossujen päivystysmäärät vaihtelevat kunkin ryhmän tarpeiden mukaan. Itä-Helsingissä Tossut hoitavat noin parikymmentä päivystystä vuodessa (Kasari 2015). Snellun Saappaassa Tossu vastaa päivystyksistä noin kerran kuukaudessa (Kettusaari 2015), ja Jyväskylässä Tossu on mukana jokaisessa päivystyksessä työntekijän työparina. Jyväskylässä myös kahden Tossun pitämiä päivystyksiä on muutamia vuodessa. (Grönholm 2015a.)

4 NUORISO- JA ERITYISNUORISOTYÖ

4.1 Nuorisotyö

Nuorisotyö Suomessa pohjautuu pitkälti ryhmäoppimiseen sekä ajatukseen nuorten kasvusta. Nuorisotyön tehtävänä on ollut aina nuorten ryhmäyttäminen sekä itseilmaisun ja identiteetin tukeminen. Nuorisotyö on pitänyt sisällään läpi historiansa näkemyksen jonkinlaisesta auktoriteettisuhteesta nuorten ja heitä ohjaavien välillä. Aikaisemmin nuorisotyö on nimenomaan käsitetty kasvatuksena. Kasvatusnäkökulma on saanut uudenlaisen merkityksen monikulttuuristuvan ympäristön myötä. Nykyään on yhä haastavampaa määritellä yhtä kasvatustapaa tai arvomaailmaa kasvatuksen perustaksi. (Hoikkala & Sell 2007, 10.)

Nuorisotyö kytkeytyy psykologisesti nuorten elämänvaiheeseen, jossa he ovat aloittaneet irtautumisen lapsuutensa malleista, kodista ja vanhemmista, ja jossa maailma avautuu uudella tavalla. Nuoret kuuluvat erilaisiin yhteisöihin usein joko intensiivisesti tai eivät lainkaan. Yhteisöt ovat ikään kuin aikuistumisen harjoittelukenttiä, joissa käsitellään niitä odotuksia, joita aikuisyhteiskunta nuorille asettaa. (Hoikkala & Sell 2007, 11.)

Institutionaalisesti nuorisotyö sijoittuu vapaa-aikaan, koulun, kodin ja työn ulkopuolelle (Hoikkala & Sell 2007, 11). Nuorisolain (2006/72) määritelmän mukaan nuorisotyö on nuorten oman ajan käyttöön kohdistuvaa aktiivisen kansalaisuuden edistämistä sekä nuorten sosiaalista vahvistamista, nuoren kasvun ja itsenäistymisen tukemista sekä sukupolvien välistä vuorovaikutusta. Nuorilla tarkoitetaan lain mukaan alle 29-vuotiaita. Nuorisolaki säätelee sitovasti vain osaa nuorisotyön toimijoista, lähinnä julkishallinnon nuorisotyötä. Esimerkiksi nuorisotyötä tekevät järjestöt, kirkot, seurakunnat sekä yhteisöt määrittelevät tehtävänsä ja tavoitteensa itse. (Nieminen 2007, 22.)

Juha Niemisen (2007, 22–26) mukaan suomalaisella nuorisotyöllä on neljä funktiota eli yleistä tehtävää. Nämä perusfunktiot ovat sosialisatiofunktio, personalisatiofunktio, kompensatiofunktio ja resursointi- ja allokontifunktio. So-

sialisaatiolla tarkoitetaan nuorten liittämistä osaksi kulttuuria, yhteiskuntaa ja lähiyhteisöä siirtämällä heille hyväksi todettuja arvoja, rooleja, käyttäytymistapoja sekä toimintamalleja. Nuoren personalisaatiota eli omaksi itseksi kehittymistä tuetaan ja ohjataan nuorisotyössä. Kompensaation tehtävänä on tasoittaa ja korjata nuorten sosialisaatiossa ja personalisaatiossa ilmeneviä puutteita ja ongelmia. Neljäntenä funktiona on yhteiskunnan nuorille osoittamiin voimavaroihin eli resursointiin ja niiden suuntaamiseen eli allokointiin vaikuttaminen.

Saapastoinnassa on piirteitä etenkin personalisaatio- ja kompensatiofunktioista. Nuoria kohdataan Saapastoinnassa juuri sellaisina kuin he ovat, ja heitä mahdollisuuksien mukaan tuetaan heidän kasvussaan kohti omaa itseä. Saapastoinnassa nuorten pitkäkestoinen tukeminen on kuitenkin lähes mahdotonta, kun nuoria kohdataan usein lyhyen aikaa ja yksittäisiä kertoja. Personalisaatiofunktioon liittyy myös se, että nuoret ovat vapaaehtoisesti mukana ja heidän tarpeitaan kuullaan ja kunnioitetaan (Nieminen 2007, 24). Tämä piirre on myös vahvasti Saapastoinnassa läsnä, kun nuoria kohdatessa täytyy ottaa huomioon se haluavatko nuoret, että Saapaslaiset tulevat esimerkiksi vaihtamaan kuulumisia. Kompensatiofunktio liittyy olennaisesti erityisnuorisotyöhön ja Saapastointaan. Sen tarkoituksena on korjata ongelmia ja auttaa sellaisia nuoria, jotka ovat mahdollisesti eristäytyneet yhteiskunnasta tai heillä on ongelmia esimerkiksi elämänhallintansa kanssa (Nieminen 2007, 25). Saapastoinnassa pyritään löytämään niitä nuoria, joita esimerkiksi muu nuorisotyö tavoitaa, ja auttamaan ja ohjaamaan heitä heidän ongelmissaan.

4.2 Kirkon nuorisotyö

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon nuorisotyölle on ominaista tänä päivänä muun muassa toiminnan laajuus, virassa olevien työntekijöiden suuri määrä sekä kehittynyt työntekijäkoulutus. Vastaavaa nuorisotyön järjestelmää ei muissa maissa ja niiden kirkoissa ole, vaikka suomalaisen kristillisen nuorisotyön juuret ovatkin kansainväliset. Erityisesti 1800-luvulla perustetut englantilaiset lapsi- ja nuorisotyön järjestöt ovat perustana suomalaiselle kirkon nuorisotyölle. (Launonen 2007, 78–79.)

Nuorisotyö kirkossa sisältää niin hengellistä, pedagogista kuin sosiaalistakin toimintaa sekä erillisinä että yhteen nivoutuneina. Hengellinen toiminta liittyy yksilön ja yhteisön uskoon sekä sen harjoittamiseen, kuten hartauselämään, rukoukseen ja Raamatun käyttöön. Pedagogisuus tulee esille kasvattamisen ja opetuksen muodoissa, esimerkiksi rippikoulussa. Sosiaalisen toiminnan tarkoituksena on ehkäistä syrjäytymistä sekä lisätä osallisuutta. (Launonen 2007, 85.)

Kirkon nuorisotyö käsittää 7–29-vuotiaat, ja se sisältää kolme eri osa-aluetta: varhaisnuorisotyön 7–14-vuotiaille, nuorisotyön 15–18-vuotiaille ja nuorten aikuisten työn 18–29-vuotiaille. Varhaisnuorisotyö painottuu kerho, retki- ja leiri- sekä partiotoimintaan, kun varsinainen nuorisotyö keskittyy rippikoulu- ja isotoimintaan. Nuorille aikuisille pyritään tarjoamaan erityistä toimintaa, mutta haasteena on saada heidät pysymään mukana seurakunnan toiminnassa. Nuoria aikuisia toimii kuitenkin paljon vapaaehtoisina esimerkiksi erityisnuorisotyössä. (Launonen 2007, 82–84.)

4.3 Erityisnuorisotyön historiaa

Sodan jälkeisinä vuosikymmeninä päihteiden käyttö kasvoi Suomessa vaurastumisen myötä. Myös nuorien kulutustottumukset muuttuivat, kun 1960-luvulla alkoholin, tupakan ja huumeiden käytöstä tuli yleisempää. Tähän vaikuttivat alkoholiasenteiden ja alkoholipoliittisen mielipideilmaston vapautuminen modernisoitumisen myötä 1960-luvulla ja 1970-luvun alussa. Alkoholin kulutus kasvoi kolminkertaiseksi asukasta kohti mitattuna vuosina 1960–1974. Nuorten tyttöjen alkoholinkäyttö yleistyi, ja vuonna 1973 14-vuotiaiden tyttöjen havaittiin juovan yhtä paljon kuin samanikäisten poikien. Vanhemmissa ikäluokissa poikien osuus oli kuitenkin suurempi. Nuorten alkoholin käytön kasvu loppui 1970-luvun alun jälkeen ja kulutus jopa laski, mutta saavutetun alkoholin käytön tasolta ei ollut paluuta 1960-luvun maltilliseen kulutukseen. (Lund 2007, 134–135.)

Monet nuoret kärsivät erilaisista sopeutumattomuuteen ja psyykkiseen hyvinvointiin liittyvistä ongelmista jo ennen päihteiden käytön kasvua. Ongelmiin liittyi monilla maalta kaupunkiin muutto ja siihen liittyvä sopeutumattomuus. Nuoriso-

työssä havahduttiin siihen, ettei niitä nuoria tavoitettu, jotka kaikista eniten olisivat tarvinneet tukea. 1950- ja 1960-lukujen taitteessa aloitettiin jengityö kaupunkien keskuksissa kokoontuvien nuorisoryhmien kohtaamista varten. 1960-luvulla toiminta vakiintui erityisnuorisotyöksi ja laajeni sekä tavoitti uusia kohderyhmiä. Työ kohdistettiin niihin nuoriin, jotka tarvitsivat tukea jonkin erityisen vaikeuden vuoksi. Kirkko ja kristillinen nuorisotyö ovat olleet alusta alkaen tiiviisti mukana erityisnuorisotyön kehittämisessä. (Lund 2007, 135.)

Erityisnuorisotyön asema ei vakiintunut nuorisotyössä nopeasti, vaan sen asema oli pitkään epämääräinen. Erityisnuorisotyön nähtiin passivoivan nuoria ja olevan päällekkäistä lastensuojelun tekemän työn kanssa. (Lund 2007, 136.) 1990-luvulla laman vaikutuksesta erityisnuorisotyön merkitys kuitenkin nousi uudelleen. Uusiin haasteisiin vastattiin erilaisilla syrjäytyneitä ja syrjäytymisuhan alla olevia nuoria tukevilla projekteilla. (Launonen 2007, 84).

4.4 Kirkon erityisnuorisotyö

Erityisnuorisotyö perustuu ennen kaikkea palveluun ja nuorten kohtaamiseen. Kuten kirkon myös erityisnuorisotyön tehtävänä on toteuttaa Jeesuksen lähetykskäskyä (Matt. 28:18–20) ja rakkauden kaksoiskäskyä (Matt. 22:29). Erityisnuorisotyö pohjautuu samaan toimintanäkyyn kuin Kirkkojärjestyksen määritelmä diakoniasta, eli tavoitteena on etsiä niitä, joiden hätä on suurin ja joihin muu apu ei yllä. Erityisnuorisotyön avulla kirkko pyrkii saamaan yhteyttä myös niihin nuoriin, jotka ovat kadottaneet seurakuntayhteyden. Erityisnuorisotyö on yhteydessä sanan ja sakramenttien kanssa, minkä vuoksi se ei muutu sosiaalihuoloksi. (Suomen ev.lut. kirkon keskushallinto 2007, 4–5.)

Kirkon erityisnuorisotyölle on ominaista eläminen nuorten kesellä heidän omisissa paikoissaan. Erityisnuorisotyössä kirkko jalkautuu ja menee konkreettisesti kansan luokse ihmisten arkeen ja vapaa-aikaan. Saapastointi on yksi seurakuntien toteuttaman erityisnuorisotyön muodoista, ja ennen kaikkea jalkautuvaa, etsivää työtä. (Nivala 2005, 142–144.) Vaikka erityisnuorisotyön näkyvimpiä muotoja ovat Saapastoinnin katupartiointi ja festivaaliryö, sisältää se monia

muita muotoja. Näitä ovat esimerkiksi vankila- ja kriminaalityö, henkilökohtainen asiakastyö ja pienryhmätoiminta. (Launonen 2007, 84.) Erityisnuorisotyöpainotteisessa varhaisnuoriso- ja nuorisotyössä nuorille tarjotaan kaikkea heidän tarvitsemaansa apua ja tukea monenlaisissa elämänskysymyksissä (Nivala 2005, 143).

Erityisnuorisotyölle ominaista ovat luottamus, avoimuus ja yhteistyökykyisyys. Erityisnuorisotyön vahvuutena toimii läsnäolon ja lähimmäiseskeisen nuorisotyön toteuttaminen, joka mahdollistaa erityistä tukea tarvitsevien nuorten auttamisen. Jotta toiminta olisi tuloksellista, on saatava turvallinen kontakti nuoreen ja työntekijällä tulee olla tietotaitoa ihmissuhdetyöstä sekä kykyä toimia yhteistyössä eri toimijoiden kanssa kokonaisvaltaisesti nuoren parhaaksi. Erityisnuorisotyötä ohjaavat kirkon kasvatustyön periaatteet, lakisäätöiset lastensuojelu- ja sosiaalityön sekä muiden lakien tuomat velvoitteet. (Suomen ev.lut. kirkon keskushallinto 2007, 4, 6.)

Paikallisten seurakuntien ja seurakuntayhtymien työntekijät ja vapaaehtoiset toteuttavat käytännön tasolla kirkon erityisnuorisotyötä (Nivala 2005, 142). Seurakuntien erityisnuorisotyössä työskentelee noin 140 erityisnuorisotyöntekijää ja yli 2000 vapaaehtoista (Launonen 2007, 84). Erityisnuorisotyössä pyritään havainnoimaan nuorten maailmaa ja reagoimaan nopeasti erilaisiin muutoksiin. Erityisnuorisotyötä rajoitetaan ja kohdennetaan useimmiten yksilöihin, pieniin ryhmiin tai tiettyyn ilmiöön. Erityisnuorisotyössä hyödynnetään laaja-alaisesti ja monipuolisesti erilaisia toimintamenetelmiä sekä toimitaan yhteistyössä muiden toimijoiden ja viranomaisten kanssa. (Nivala 2005, 143–144.) Esimerkiksi Saapastoinnassa pyritään reagoimaan nopeasti nuorten liikkumisen painottumiseen eri alueille, jolloin Saapas pyrkii olemaan siellä missä nuoret juuri kullakin hetkellä ovat. Seurakuntien on hyvä laatia oma erityisnuorisotyön strategiansa, koska erityisnuorisotyön kohderyhmänä ei voi olla koko nuoriso. Strategiasta selviää työn tavoitteelliset painopisteet ja se antaa myös selkeän kuvan yhteistyökumppaneille seurakunnan tekemästä erityisnuorisotyöstä. (Suomen ev.lut. kirkon keskushallinto 2007, 5.)

4.5 Etsivä nuorisotyö

Etsivä työ on tärkeä osa erityisnuorisotyötä, sillä liikkumalla siellä missä nuoretkin, työntekijät saavat tietoa, siitä miten nuoret viettävät vapaa-aikaansa ja missä he kokoontuvat. Etsivän työn avulla kohdataan uusia nuoria, joista jotkut saattavat tarvita erityistä tukea elämäänsä. Kontaktin myötä nuorille voidaan kertoa heitä hyödyttävistä toiminnoista ja palveluista. Etsivässä työssä on tärkeää saada luotua nuorelle luotettava ja turvallinen kontakti aikuiseen. Usein jo aikuisen läsnäolo saattaa olla nuorille merkityksellistä. (Suomen ev.lut. kirkon keskushallinto 2007, 9.) Vuonna 2011 nuorisolakiin tuli voimaan muutos, jonka mukaan etsivän nuorisotyön tehtävänä on tuen tarpeessa olevien nuorten etsintä ja avun löytäminen heille. Nuoria tulisi auttaa löytämään koulutus- tai työpaikka tai muuta heille merkittävää toimintaa. Etsivän työn kirjaaminen nuorisolakiin merkitsi uutta aikakautta etsivälle työlle. (Kaartinen-Koutaniemi 2012, 15.)

Etsivän työn lähtökohtana on jokaisen ihmisen samanarvoisuus riippumatta hänen taustastaan tai elämäntilanteestaan. Jokaista yksilöä tulee kunnioittaa eikä ihmisen arvo ole riippuvainen henkilökohtaisista ongelmista. Etsivän työ nojautuu nimenomaan tähän Suomen perustuslakiin kirjattuun YK:n ihmisoikeusjulistuksen mukaiseen määritelmään. Ihmisarvon kunnioittaminen mahdollistaa asiakkaalle koskemattomuuden, mutta myös mahdollisuuden hänelle tarkoitettuihin palveluihin. Asiakkaiden on saatava kertoa tarinansa itse, ilman työntekijöiden leimaamista. (Kaartinen-Koutaniemi 2012, 20–21.)

Ammatillista etsivää työtä on tehty Suomessa 1960-luvulta alkaen, erityisesti kaduilla. Työn peruseriaatteet ovat säilyneet samoina vuosien kuluessa, niitä ovat perushumaanius ja diakoninen näkökulma sekä nuorten ja marginaaliin joutuneiden esiin tuominen. Etsivälle nuorisotyölle oli tarvetta, koska tarjottujen palveluiden ulkopuolelle jäi yhä useampi nuori. Varsinainen etsivä työ alkoi muotoutua 1980-luvulla, jolloin etsivää työtä toteuttivat Nuorten päihdetyö, kunnallisen nuorisotyön erityisnuorisotyö, Raittiustoimiston nuorisoneuvonta ja seurakuntien erityisnuorisotyö. (Kaartinen-Koutaniemi 2012, 15–16.)

Alkuvaiheessa työntekijöillä ei ollut saatavilla tarvittavia ammatillisia metodeja työn toteuttamista varten, minkä vuoksi monet tekivät työtä rajattomasti ja paloi-
vat nopeasti loppuun. 1990-luvulla ammatillinen etsivä työ muotoutui vähitellen
nykyiseen muotoonsa hiomalla työtapoja, työn periaatteita sekä käytäntöjä.
Muutoksia alkuvaiheeseen olivat muun muassa se, että työtä ei tehdä yksin
vaan työparina, johto tukee työtä, työtä tehdään suunnitelmallisesti sekä se, että
työntekijän on mahdollista osallistua täydennyskoulutuksiin. (Kaartinen-
Koutaniemi 2012, 16–19.)

Etsivää työtä toteuttavat käytännössä ammattilaiset ja vapaaehtoiset. Vapaaeh-
toisia toimii etsivässä työssä, kuten Saapastoinnassa, eri järjestöjen katu-
päivystyksissä sekä erilaisissa verkkotyön muodoissa. Vapaaehtoiset toteutta-
vat työntekijöiden kanssa samaa etsivää työtä, mutta työntekijät ovat varsinais-
essa vastuussa työstä. Työntekijällä on vastuu työn laadusta, eikä vapaaeh-
toisten mukanaolo vähennä työntekijän työn määrää. Työntekijän tehtävänä on
ohjata vapaaehtoisia työn kaikissa vaiheissa, myös suunnittelu- ja purkuvai-
heissa. Vapaaehtoisten kanssa työskentelevien on saatava erityistä koulutusta
ja tukea etsivän työn kehittämiseen. (Kaartinen-Koutaniemi 2012, 47–49.)

5 TUTKIMUKSEN TARKOITUS

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää mahdollisimman monipuolisesti Tossutoimintaa. Tutkimuksessa pääpaino on vapaaehtoisten kokemuksilla, joita peilataan työntekijöiden näkemyksiin. Tossutoimintaan liittyviä tutkittavia teemoja ovat Tossujen valinta ja koulutus, Saapasryhmien käytännöt sekä Tossutoiminnan tarpeellisuus ja kehittäminen.

Tavoitteena tutkimuksessa on saada tietoa muun muassa siitä mitä Tossutoiminta käytännössä on ja miksi se on toimintamuotona otettu käyttöön. Opinnäyteyhteistyö Nuorten Keskuksen kanssa mahdollistaa sen, että tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää Tossutoiminnan kehittämisessä kaikissa Saapasryhmissä. Tutkimuksen tuloksia on tarkoitus hyödyntää esimerkiksi Tossujen koulutusmateriaalissa, jonka on tarkoitus valmistua vuoden 2015 aikana (Viljakainen 2015b).

5.1 Tutkimuskysymykset

Koska tutkimuksen tarkoituksena on saada tietoa Tossutoiminnasta sekä olla apuna Saappaan vapaaehtoistoiminnan kehittämisessä, oli minun päätettävä sopivat tutkimuskysymykset. Perehtyessäni teoretietoon vapaaehtoistoiminnasta ja nuorisotyöstä sekä Saapastyöhön myös käytännön tasolla, päädyin seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- Mitkä ovat perusteet Tossutoiminnalle?
- Mitkä ovat Tossutoiminnan tarpeet?
- Miten vapaaehtoiset kokevat Tossutoiminnan?
- Miten Tossutoimintaa voitaisiin kehittää?

Selvittämällä Saapasryhmien perusteita ja tarpeita Tossutoiminnalle, saadaan tietoa siitä millaisista lähtökohdista Tossutoiminta on alkanut ja miksi se on otettu osaksi Saapastoimintaa. Valitsin nämä tutkimuskysymykset siksi, että Tossu-

toiminnasta ei ole olemassa aiempaa kirjallista tietoa. Nämä tiedot ovat hyödyllisiä myös muille Saapasryhmille, joissa pohditaan Tossutoiminnan aloittamista. Koska pääpaino opinnäytetyössäni on vapaaehtoistoiminnassa, ovat vapaaehtoisten kokemukset olennaisia. Vapaaehtoisten Tossutoimintaan liittyvien kokemusten kartoittaminen antaa muun muassa työntekijöille arvokasta tietoa. Vapaaehtoisten kokemukset ja näkemykset ovat erittäin tärkeitä ottaa huomioon Tossutoimintaa kehittäessä ja laajentaessa. Vastauksia voidaan suhteuttaa esimerkiksi muiden Saapasryhmien tilanteisiin ja tätä kautta arvioida olisiko Tossutoiminta kyseiselle ryhmälle hyödyllistä.

5.2 Aikaisemmat tutkimukset

Aikaisemmin on tehty monia vapaaehtoistyötä ja Saapastoimintaa käsitteleviä tutkimuksia ja opinnäytetöitä. Palveluoperaatio Saappaan Tossutoiminnasta ei aikaisemmin kuitenkaan ole tehty tutkimuksia tai opinnäytetöitä, joten aikaisemmillä tutkimuksilla on erilainen lähestymistapa vapaaehtoistyön ja Saapastoiminnan aihepiiriin. Tuon tässä esille kaksi aiempaa opinnäytetöitä, jotka käsittelevät yleisesti Saapastoimintaa. Halusin keskittyä Saapastoimintaa koskeviin tutkimuksiin, jotta saisin lisänäkökulmaa nimenomaan Saappaan vapaaehtoistoimintaan.

Vuonna 2001 Minna Rauas on tehnyt opinnäytetyön Koulutettu Saapas – Palveluoperaatio Saappaan vapaaehtoiset koulutuksesta saatavat valmiudet. Hänen tutkimuksensa käsittelee Länsirannikon Saapaskoulutuksen antamia valmiuksia toimia vapaaehtoisena Porin Saappaassa. Tutkimus on toteutettu laadullisena puolistrukturoidun kyselyn avulla. Tärkeimpiä tuloksia tutkimuksessa ovat Länsirannikon Saapaskoulutuksen antama mahdollisuus toimia myös Porin Saappaassa vapaaehtoisena, vapaaehtoisen roolin tunnistaminen ja tiedon sisäistäminen koulutuksen myötä. Tutkimuksessa tuli esille myös Saapasvapaaehtoisten ehdotuksia koulutuksen kehittämiseen. Näitä olivat esimerkiksi opetus asiakkaan kohtaamisesta sekä käytännönharjoituksia entistä enemmän. (Rauas 2001, 2, 6,12.)

Tutkimus on tehty erityisesti koskien Porin Saapasta, joten se palvelee ennen kaikkea siellä toimivia Saapasvapaaehtoisia. Kuitenkin muiden Länsirannikon Saapasryhmien näkemykset olisivat voineet antaa erilaisia näkökulmia. Tutkimuksen keskeisiä käsitteitä ovat kirkon erityisnuorisotyö, Palveluoperaatio Saapas ja vapaaehtoistyö (Rauas 2001, 2).

Matti Jelekäinen on tehnyt vuonna 2013 opinnäytetyön Motivaatio aktiivisen vapaaehtoistoiminnan taustalla – Joensuun Palveluoperaatio Saappaan vapaaehtoisen motiivit. Tutkimuksen aiheena on Joensuun Saappaan vapaaehtoisten motivaation tutkiminen. Tutkimuksessa tutkitaan sitä, mikä on saanut vapaaehtoisen toimintaan mukaan, mikä hänet pitää toiminnassa mukana nyt ja tulevaisuudessa. Tutkimuksessa on käytetty kahta teemahaastattelua aineistonkeruun välineenä. Tutkimuksen kohderyhmänä olivat seitsemän aktiivista Joensuun Saappaan vapaaehtoista. Kaiken kaikkiaan tutkimuksessa löytyi 221 motiivielementtiä, joita Jelekäinen tarkasteli Yeungin timanttimallin pohjalta. Suurin osa motiivielementeistä oli timanttimallin saaminen – antaminen -akselilla. Tutkimuksen tulokset olivat suurimmalta osin timanttimallin mukaiset, mutta tutkimuksessa työntekijän rooli koettiin tärkeämmäksi kuin timanttimallissa. (Jelekäinen 2013, 2, 36, 47.)

Jelekäisen tutkimus on ollut melko haastava, kun se on toteutettu ryhmähaastatteluina, mutta toisaalta näin on välttytty tyhjiltä vastauksilta kyselyissä. Myös vapaaehtoisten aktiivisuus toiminnassa kertoo jo lähtökohtaisesti siitä, että heillä on motivaatiota. Opinnäytetyön keskeisinä käsitteinä ovat vapaaehtoistoiminta, Palveluoperaatio Saapas, motivaatio ja timanttimalli.

Näissä kahdessa opinnäytetyössä ovat yhtenäiseviä vapaaehtoistyön ja Palveluoperaatio Saappaan käsitteet, joita on molemmissa tutkimuksissa erityisesti teorian tiedon pohjalta käsitelty. Muita käsitteitä ovat kirkon erityisnuorisotyö ja motiivit. Saapastoiminnassa ja yleensä vapaaehtoistoiminnassa motiivien tarkastelu on tärkeää ja olennaista, jotta voidaan ymmärtää miksi ihmiset ovat mukana sitä toteuttamassa. Koulutuksen tärkeys tiedon ja taidon saannin sekä Saapasryhmään integroitumisen kannalta on olennaista Saapastoiminnassa.

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

6.1 Tutkimusympäristö

Tutkimusympäristönä ovat Helsingissä toimivat Itä-Helsingin ja Snellun Saapasryhmät sekä Jyväskylän Saapasryhmä, niiden työntekijät ja vapaaehtoiset. Tutkimusympäristö valikoitui näihin kolmeen Saapasryhmään, koska jokaisessa niissä Tossutoimintaa jo on. Haastattelin jokaisen Saapasryhmän vastaavaa työntekijää sekä vapaaehtoisille toteutin kaksi kyselyä, toisen Tossuna toimiville vapaaehtoisille ja toisen Saapasvapaaehtoisille.

Tutkimuksen perusjoukkona on se tutkimuksen kohteena oleva joukko, josta tietoa kerätään (Heikkilä 2014, 12). Tieto kyselystä meni 129 Saapasvapaaehtoiselle ja 32 Tossuvapaaehtoiselle eli yhteensä 161 Saappaassa palvelevalle vapaaehtoiselle. Käytän tekstissä näistä vapaaehtoisista myös nimityksiä Saapaslainen ja Tossu.

6.2 Tutkimusote

Tutkimukseni Tossutoiminnasta on sekä laadullinen eli kvalitatiivinen että määrällinen eli kvantitatiivinen. Päädyin molempien tutkimusmenetelmien hyödyntämiseen, jotta saisin mahdollisimman monipuolista tutkimusaineistoa. Sekä työntekijöiden haastattelut että vapaaehtoisten kyselylomakkeet sisältävät niin kvalitatiivisia kuin kvantitatiivisiakin kysymyksiä.

Laadullisessa tutkimuksessa pyritään löytämään aineistosta uusia näkökulmia, jäsennyksiä ja merkityksiä. Erilaisten hypoteesien testaaminen puolestaan on tehokkainta määrällisin eli kvantitatiivisin menetelmin. (Ruusu vuori, Nikander & Hyvärinen 2011, 16.) Kvantitatiivisessa tutkimuksessa voidaan selvittää sekä lukumääriin että prosentiosuuksiin liittyviä kysymyksiä. Tutkimuksen luotettavuuden kannalta tarvitaan riittävän suuri ja edustava otos. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä ja selittämään sitä. Mää-

rällinen tutkimus vastaa kysymyksiin Mikä?, Missä?, Paljonko?, Kuinka usein? ja laadullinen puolestaan kysymyksiin Miksi?, Miten?, Millainen?. (Heikkilä 2014, 15.)

Vapaaehtoisille tarkoitettut kyselylomakkeet ja työntekijöiden haastattelut sisälsivät sekä laadullisia että määrällisiä kysymyksiä, riippuen kysymyksen luonteesta. Kyselylomakkeissa suurin osa kysymyksistä oli määrällisiä. Haastattelussa kvantitatiivisia kysymyksiä edusti esimerkiksi kysymys vapaaehtoisten määrästä. Suurin osa haastattelun kysymyksistä oli kuitenkin laadullisia, kuten kysymykset siitä, minkä vuoksi Tossutoiminta on aloitettu ja minkälainen on Tossun vastuu.

6.3 Aineiston keruu

6.3.1 Haastattelu

Teemahaastattelu on yksi käytetyimmistä tutkimushaastattelun muodoista, josta voidaan myös käyttää nimitystä puolistrukturoitu haastattelu. Jotta tutkimusongelmaan ja -kysymyksiin saataisiin vastaus, on valittava oleelliset aiheet tai teema-alueet. Tavoitteena on, että vastaaja pystyisi antamaan jokaisesta teema-alueesta oman kuvauksensa. Teemahaastattelun avulla voidaan kerätä laadullisen tutkimusaineiston lisäksi määrällistä aineistoa. Etenkin silloin, kun tutkittavasta asiasta tai ilmiöstä on vähän tietoa, voidaan käyttää teemahaastattelun avoimia kysymyksiä määrällisen tutkimusaineiston keräämiseksi. (Vilkka 2005, 101–102.)

Asiantuntijahaastattelulla pyritään hankkimaan tietoa tutkittavasta ilmiöstä tai prosessista. Henkilöä haastatellaan hänellä olevan tiedon vuoksi. Asiantuntijalta kerätään tietoa tutkittavasta ilmiöstä, käytännöistä ja faktoista. Asiantuntijahaastatteluiden avulla voidaan kerätä taustatietoa tutkimusta varten. Asiantuntijahaastatteluilla on keskeinen merkitys erityisesti silloin, kun tutkittavasta ilmiöstä

oleva dokumenttiaineisto on puutteellista tai hajanaista. (Alastalo & Åkerman 2011, 373–376.)

Tutkimushaastattelu perustuu kysymyksiin ja vastauksiin, joita haastateltavalta odotetaan. Vastauksen jälkeen haastattelija yleensä kiittää kuulleen tai ymmärtäneensä vastauksen. Haastattelusekvenssin prototyypissä on siis kolme osaa: haastattelijan esittämä kysymys, haasteltavan vastaus ja haastattelijan kiittäminen vastaukseen. Haastattelusekvenssi voi olla myös laajempi, jolloin haastattelija voi esimerkiksi laajentaa ja muotoilla tilannetta keskustelunomaisemmaksi. (Ruusuvaara & Tiittula 2009, 27–29.) Haastattelu on interaktiivinen keskustelu, jossa tutkija pyrkii saamaan tietoa asioista, jotka auttavat tutkimuskysymyksiin vastaamiseen. Puolistrukturoidussa teemahaastattelussa tutkija on valmistellut haastattelun tietyn teeman ja sen alateemojen ympärille. Teemoittelusta riippumatta haastattelun tulisi olla keskustelu, jossa teemoja ei tarvitse esittää tietyssä järjestyksessä. (Alavaikko i.a, 4–5.)

Työntekijöiltä aineiston keruu tapahtui temaattisilla asiantuntijahaastatteluilla. Koska Tossutoiminta on ilmiönä suhteellisen uusi eikä siitä ole tehty aiempia tutkimuksia, on työntekijöiden asiantuntijuus ilmiöstä tärkeää. Työntekijöiltä pyrin saamaan muun muassa tietoa liittyen Tossutoiminnan organisointiin, vastuukysymyksiin sekä Tossupäivystysten määriin. Valitsin haastattelun tiedonkeruun välineeksi työntekijöiltä, koska haastateltavien määrä oli sopiva ja haastattelutilanteessa tarkentavien kysymysten tekeminen on mahdollista. Työntekijöiden haastattelurunko löytyi liitteestä 2.

Saapastoiminnasta vastaavia työntekijöitä Itä-Helsingin ja Snellun Saappaasta kävin haastattelemassa paikan päällä, mutta Jyväskylän Saappaan vastaavaa työntekijää haastattelin puhelimitse. Itä-Helsingin Saappaasta haastattelin Juha Kasaria, Jyväskylän Saappaasta Petri Grönholmia ja Snellun Saappaasta Henna-Mari Kettusaarta. Haastattelut toteutettiin helmi- ja maaliskuussa 2015. Haastattelutilanteiden alussa kerroin omasta roolistani ja tehtävästäni kertomalla tutkimuksesta ja sen tavoitteesta. Tämä on tärkeää, jotta haastateltavalla on käsitys keskustelun tarkoituksesta. Lopussa kerroin tutkimuksen jatkosta ja raportoinnista. Haastatteluihin varasin noin tunnin verran jokaisen työntekijän

kanssa. Dokumentoin kaksi haastattelua ääninauhalle ja yhden kirjasin suoraan Word-tiedostoon. Nauhoitettuihin haastatteluihin pystyin palaamaan haastatteluiden jälkeen uudestaan sekä litteroimaan ne.

6.3.2 Kyselylomaketutkimus

Kyselylomake on yksi perinteisistä tutkimusaineiston keruumenetelmistä. Kysymysten tekemiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota, koska ne luovat pohjan tutkimuksen onnistumiselle. Aineistoa lähdetään keräämään vasta, kun tutkimusongelmat ovat täsmentyneet. Kyselylomakkeet rakentuvat usein siten, että alussa on usein taustakysymykset, joihin on helppo vastata ja joiden suhteen tutkittavaa asiaa tarkastellaan. Taustakysymysten jälkeen tulevat helpot kysymykset, joiden jälkeen vasta mennään arempiin aiheisiin. Lopuksi on vielä ”jäähdyttelyvaiheen” kysymykset, jotka ovat helposti vastattavissa. (Valli 2007, 102–103.)

Likertin asteikkoa voidaan hyödyntää kyselylomaketutkimuksessa. Sen avulla voidaan mitata asenteita ja mielipiteitä. Likertin asteikolla mittaamisessa käytetään parittomia, viisi- seitsemän- tai yhdeksänportaisia asteikkoja. Parittomuus mahdollistaa keskelle sijoitetun ”en osaa sanoa” -vaihtoehdon, joka antaa vastaajalle mahdollisuuden olla ottamatta kantaa asiaan. Vastausvaihtoehdot numeroidaan esimerkiksi 1–5 ja vastausvaihdot nimetään selkeästi. (Valli 2007, 115–116.)

Internetkyselyn avulla on mahdollista kerätä tietoa nopeasti ja vastaukset tallentuvat suoraan tietokantaan. Internetkyselyt mahdollistavat sen, että aineistoa on mahdollista käsitellä tilasto-ohjelmilla heti aineiston keruun jälkeen, kun vastaukset tallentuvat tietokantaan. Internetkysely on mahdollinen silloin, kun tieto kyselystä ja mahdollisuus vastaamiseen saadaan kaikille perusjoukon jäsenille. Tällöin edustavan otoksen saaminen on mahdollista. Kyselyiden toteuttamista varten on olemassa erilaisia internetpohjaisia tutkimus- ja tiedonkeruuohjelmia. (Heikkilä 2014, 66–67.)

Valitsin vapaaehtoisilta aineistonkeruun menetelmäksi kyselylomaketutkimuksen, jotta mahdollisimman monelta saisi kerättyä tarvittavaa tietoa. Päädyin toteuttamaan vapaaehtoisten kyselyt Webropol-tiedonkeruuohjelman avulla, sillä työntekijöille teetetyn kyselyn (ks. liite 1) perusteella Webropol koettiin mielekkäimmäksi. Linkit kyselyihin toimitettiin kyseisen Saapasryhmän työntekijän kautta Saapas- ja Tossuvapaaehtoisille joko sähköpostiin ja/tai omiin Facebook-ryhmiin. Vapaaehtoisten kyselylomakkeisiin vastaaminen oli mahdollista Webropolissa kolmen viikon ajan 2.3.–22.3.2015. Lähetin työntekijöille sähköpostitse Word-pohjaiset kyselyt ja he pystyivät halutessaan toteuttamaan vapaaehtoisten kyselyihin vastaamisen paperiversioina. Paperisia vastauksia ei kuitenkaan tullut yhtäkään, vaan kaikki tulokset tulivat Webropolin kautta.

Tutkimuskysymyksiä varten tein Saapastyöntekijöille ensimmäiseksi alustavan testikyselyn (ks. liite 1), joka toimi apuvälineenä kyselylomakkeiden tekemistä varten. Ville Viljakainen keräsi vastaukset kyselyihin Saapastyöntekijöiden päivillä marraskuussa 2014. Yhteistyö Saapastyöntekijöiden kanssa tuntui luontevalta, sillä tutkimuksen tarkoituksena on myös edesauttaa heidän työtään Tossutoiminnan parissa. Saapas- ja Tossuvapaaehtoisille tarkoitetuissa kyselylomakkeissa ensimmäiseksi on saateosio kyselyyn, jossa kerron itsestäni, tutkimuksesta ja sen tavoitteista sekä kyselyyn vastaamisen tärkeydestä. Saateosion jälkeen ovat taustakysymykset sukupuolesta ja Saapasryhmästä. Tämän jälkeen ovat helpot kysymykset siitä, milloin vastaaja on aloittanut Saapas- ja/tai Tossutoiminnassa sekä kuinka usein päivystää keskimäärin vuoden aikana. Näiden kysymysten jälkeen molemmissa kyselyissä on Likertin asteikkoon pohjautuvia väittämiä. Likertin asteikolla mitattavat asiat perustuivat erilaisiin väittämiin Tossutoiminnasta. Valitsin väittämiä mittaamaan viisiportaisen asteikon, josta vastaaja valitsee mielestään sopivimman. Väittämien vaihtoehdot ovat: täysin samaa mieltä, osittain samaa mieltä, ei samaa eikä eri mieltä, osittain eri mieltä ja täysin eri mieltä. Viimeiseksi sekä Tossujen että Saapaslaisten kyselyissä on kysymykset Tossutoiminnan kehittämisestä ja vapaata tilaa kommentteille ja ajatuksille. Saapasvapaaehtoisten kyselylomake löytyy liitteestä 3 ja Tossuvapaaehtoisten kyselylomake liitteestä 4.

6.4 Aineiston analyysi

Aineiston analyysissä hyödynsin erilaisia menetelmiä johtuen aineiston erilaisuudesta. Haastatteluiden analyysi poikkeaa jossain määrin kyselylomakkeiden analyysistä, vaikka yhtäläisyyksiäkin löytyy. Laadullisten ja määrällisten aineistojen analysoinnit sisältävät omia erityispiirteitään, mutta ovat osin myös samankaltaisia. Tässä luvussa käsittelen sekä haastatteluiden että kyselyiden aineistojen analyyssejä.

Aineiston analyysiin sisältyy useampia vaiheita; aineistoon tutustuminen ja järjestäminen, aineiston luokittelu, analysointi ja tulkinta. Tutustumisvaiheessa tutkija tarkastelee kriittisesti alkuperäistä tutkimusongelmaa. Varsinaista aineiston analyysia edeltää aineiston luokittelu, jossa pyritään löytämään aineistosta teemoja tai ilmiöitä. Varsinaisessa aineiston analyysi -vaiheessa löydettyjä teemoja tai ilmiöitä vertaillaan keskenään ja muodostetaan tulkintasääntö. (Ruusuvuori ym. 2011, 11–12.)

6.4.1 Haastatteluiden analyysi

Haastattelun analyysissä aineistolta kysytään tutkimuskysymyksiä, sillä varsinaisia tutkimuskysymyksiä ei esitetä haasteltaville. Tutkijan asettama näkökulma ja tutkimusongelman asettelu muokkaavat aineiston lähestymistapaa. Haastatteluista tulevaa aineistoa on luokiteltava, analysoitava ja tulkittava. Nämä osatehtävät liittyvät toisiinsa, mutta ovat kuitenkin hyvin erilaisia. Aineistosta ei yleensä saada suoria vastauksia tutkimusongelmaan. Aineiston tallentaminen ääninauhoituksena tarjoaa litteroinnin kautta tutkijalle aineistoon tutustumista. (Ruusuvuori ym. 2011, 9, 11, 13.) Juha Kasarin ja Henna-Mari Kettusaaren haastattelut äänitettiin, joten pystyin palaamaan niiden aineistoon uudestaan. Petri Grönholmin haastattelu kirjattiin suoraan Word-tiedostoon, joten siitä ei ole olemassa äänitallennetta, johon olisin voinut palata.

Haastatteluiden nauhoitettu tutkimusaineisto tulee muuttaa tekstimuotoon. Tekstimuotoon muuttamista kutsutaan litteroinniksi. Litterointi on työlästä, mutta

se tuo myös tutkijan lähemmäksi tutkimusaineistoa. Litterointi auttaa myös tutkimusaineiston analysoinnissa. Aineisto voidaan litteroida kokonaan tai osittain. Tutkimuksen tavoitteet vaikuttavat myös siihen kuinka tarkasti aineisto litteroidaan. Tärkeää on kuitenkin se, että litterointi vastaa haastateltavien suullisia lausumia ja niiden merkityksiä. Haastateltavien puheita ei siis saa muuttaa tai muokata. (Vilka 2005, 115–116.) Tässä tutkimuksessa en pyrkinyt litteroinnissa yksityiskohtaiseen haastattelun purkamiseen, vaan asiasisällön auki kirjoittamiseen.

6.4.2 Kyselyiden aineiston analyysi

Kyselylomakkeiden aineistoa analysoitaessa minun oli hyödynnettävä sekä kvantitatiivisen että kvalitatiivisen tutkimuksen analyysijä. Molempia kvalitatiivista ja kvantitatiivista analyysia voidaan kuitenkin soveltaa myös saman tutkimusaineiston analysoinnissa. Nämä analyysimenetelmät täydentävät toisiaan eivätkä sulje toisiaan pois. (Alasuutari 2011, 32.)

Määrällisessä analyysissä aineisto saatetaan taulukkomuotoon, jonka avulla voidaan argumentoida lukujen ja niiden välisten tilastollisten yhteyksien avulla. Tutkimusyksiköinä ovat yksilöt tai isommat ihmisryhmät. Eri tutkimusyksiköille annetaan erilaisia arvoja muuttujien avulla. Analyysi on näiden muuttujien välisten tilastollisten yhteyksien etsimistä. (Alasuutari 2011, 34, 37.)

Laadullisessa analyysissä aineistoa tarkastellaan usein kokonaisuudessaan. Määrälliseen analyysiin poiketen laadullinen analyysi vaatii absoluuttisuutta. Laadullisessa analyysissä luotettavina pidetyt seikat tulee olla yhdenmukainen esitetyn tulkinnan kanssa. Laadullisessa analyysissä pyritään löytämään sääntöjä, jotka pätevät koko aineistoon. Erilaisuudet suhteutetaan tutkimuksen kohteena olevaan kokonaisuuteen. (Alasuutari 2011, 38, 41.)

Itse saatoin osan määrällisen aineiston tuloksista taulukoihin ja loput määrällisestä aineistosta on esitetty kuvioina, jotka on saatu Webropolista. Näiden taulukoiden ja kuvioiden avulla argumentointi ja tulosten analysointi on helpompaa.

Laadullisen aineiston analyysissä hyödynsin teemoittelua eli pyrin löytämään vastauksista yhtäläisyyksiä ja tiettyjä teemoja, joiden ympärille ne liittyivät. Vapaaehtoisten avoimista vastauksista pyrin tuomaan esille yhtäläisyyksien lisäksi poikkeavia näkemyksiä.

Perusvaatimuksena hyvälle kvantitatiiviselle tutkimukselle on se, että se on pätevä eli validi, luotettava ja puolueeton. Tutkimuksen validiteettia eli pätevyyttä on hankala arvioida jälkikäteen, minkä vuoksi tiedonkeruu on suunniteltava ja harkittava tarkasti etukäteen. Validien tutkimusten tulokset ovat keskimäärin oikeita. Kysymysten pitää mitata yksiselitteisesti oikeita asioita. Kun tutkimuksen perusjoukko on tarkasti määritelty sekä on saatu edustava otos ja korkea vastausprosentti, on validin tutkimuksen toteutuminen varmempaa. (Heikkilä 2014, 27.)

Tutkimuksen tulee olla objektiivinen eli puolueeton, vaikka jokaiseen tutkimukseen liittyy myös tutkijan subjektiiviset valinnat esimerkiksi tutkimusmenetelmästä ja kysymysten muotoilusta. Tutkimuksen tulokset eivät kuitenkaan saa olla riippuvaisia tutkijasta. Tutkijaa vaihdettaessa ei puolueettoman tutkimuksen tulokset muutu. (Heikkilä 2014, 28–29.)

Tutkimuksen reliabiliteetilla eli luotettavuudella tarkoitetaan tulosten tarkkuutta. Tulosten tulee olla sellaisia, että samalla aineistolla toistettaessa tulokset ovat samanlaiset. Mikäli otoskoko on pieni, ovat tulokset sattumanvaraisia. Kyselylomakkeissa erityisesti on huomioitava vastaamatta jättävien aiheuttama poistuma eli kato. (Heikkilä 2014, 28.)

7 TOSSUTOIMINTA OSANA SAAPASTOIMINTAA

7.1 Tossutoiminta eri Saapasryhmissä

Tossutoiminta on pääpiirteittäin samankaltaista jokaisessa Saapasryhmässä, jossa sitä tällä hetkellä on. Tärkein peruste Tossutoiminnan aloittamiselle on ollut työntekijäresurssien riittämättömyys. Tossutoiminnan avulla mahdollistetaan säännöllinen Saapastoiminta ja voidaan antaa vastuuta Tossuiksi soveltuville vapaaehtoisille.

Seuraavaksi käsittelen Itä-Helsingin, Jyväskylän ja Snellun Saapasryhmien Saapastoiminnan historiaa lyhyesti ja keskittyen erityisesti Tossutoimintaan kussakin ryhmässä.

7.1.1 Itä-Helsingin Saapas

Itä-Helsingin Saapas on aloittanut toimintansa vuonna 1986 Mellunkylän Saappaan nimellä. Itä-Helsingin Saapas on toinen Helsingin alueen Saapasryhmistä (Kasari i.a, 1.) ja päivystää itäisen Helsingin alueella pääasiassa perjantai-iltaisain sekä noin 3–5 lauantai-iltaa vuodessa. Kaiken kaikkiaan Itä-Helsingin Saappaalla on noin 40–50 päivystystä vuosittain. (Kasari 2015.) Itä-Helsingin Saapas on osa Helsingin Mikaelin seurakunnan toimintaa (Kirkko Helsingissä - Mikaelin seurakunta i.a).

Tossutoiminta on kehitetty ja aloitettu Itä-Helsingin Saappaan vastaavan nuorisotyönohjaajan Juha Kasarin (2015) toimesta Itä-Helsingissä 2000-luvun vaihteessa. Taustalla Tossutoiminnan aloittamiselle oli se, että vapaaehtoiset olivat ottaneet paljon vastuuta Saapastoiminnasta, ja aloittaessaan uutena työntekijänä Kasari ei tiennyt juuri mitään Saapastyöstä. Kasari halusi antaa enemmän vastuuta niille, jotka tiesivät työstä enemmän, vaikka hän nimellisesti toimikin vastuussa olevana työntekijänä. Tossutoiminnan nimellä toiminta alkoi vuonna 2001, mutta jo aiemmin vastaavaa, ei-organisoitua, toimintaa oli ollut. Jotta

Tossutoiminta olisi ollut Saapastoimintaa palvelevaa, oli toimintaa kehitettävä ja mietittävä ketkä voisivat ottaa vastuuta toiminnasta ja miten se käytännössä olisi toteutettavissa. Tossutoiminnalle oli luotava selkeät systeemit.

Tarve Tossutoiminnalle on noussut ennen kaikkea käytännön tarpeista, sillä puolet vuoden päivystyksistä eli noin 20 päivystystä jäisi toteutumatta ilman Tossuja. Kasarin mukaan on tärkeää, että Saapas olisi liikkeellä mahdollisimman paljon, jotta se näkyisi katukuvassa ja olisi tuttu niin nuorille kuin yhteistyötahoille. Tällöin nuoret ja aikuiset tietävät, että Saapas liikkeellä ja tarvittaessa sen puoleen voi kääntyä. (Kasari 2015.)

Tossutoiminta tuo pidempään Saapastoiminnassa mukana olleille lisämotivaatiota sekä on luottamuksen ja arvostuksen osoitus työntekijältä. Kun kiinnostuneita ja innokkaita vapaaehtoisia Saapastyöhön löytyy, on heille annettava mahdollisuus siihen. Tällöin vapaaehtoinen saa uutta motivaatiota ja uudenlaisia haasteita, ja ”kasvu” vapaaehtoisena mahdollistuu. Itä-Helsingin Saappaassa on tällä hetkellä 15 koulutettua Tossua. Itä-Helsingin Saappaassa ei Tossuille makseta palkkiota päivystyksistä. (Kasari 2015.)

7.1.2 Jyväskylän Saapas

Jyväskylän Saapas on osa Jyväskylän seurakunnan toimintaa (Jyväskylän seurakunta i.a), ja on aloittanut toimintansa yhtenä ensimmäisistä Saapasryhmistä vuonna 1973. Toiminta on kuitenkin hiipunut aikanaan ja vuonna 2006 Saapastoiminta aloitettiin uudestaan Jyväskylän maalaiskunnan alueella. Vuonna 2010 toiminta-alueeksi tuli koko Jyväskylä ja vuonna 2013 vielä Korpilahti sekä Muurame. Vuodesta 2010 alkaen Jyväskylän Saappaalla on ollut omia festivaaleja, joissa on ollut Saapastoiminnan pääjärjestäjänä. Vuonna 2012 Jyväskylän Saapas on aloittanut päivystykset NettiSaappaassa. (Grönholm 2015b.)

Jyväskylässä Tossutoiminta on aloitettu toisena Saapasryhmänä vuonna 2010, jolloin Jyväskylän Saappaassa toimi ainoastaan yksi työntekijä. Tossutoiminta aloitettiin, jotta ympärivuotisten Saapaspäivystysten toteuttaminen olisi mahdol-

lista silloinkin, kun työntekijällä on muita työtehtäviä tai vapaita. Vapaaehtoisille haluttiin antaa vastuuta sekä mahdollisuus edetä Saappaassa. (Grönholm 2015a.)

Jyväskylän Saappaalla on jokaisessa päivystyksessä tukipiste, joka toimii selviämisasemana nuorille ja taukopaikkana vapaaehtoisille. Lisäksi liikkeellä on auto ja jalkapartioita. Tästä syystä jokaisessa partiossa tarvitaan työntekijää ja Tossua tai kahta Tossua ottamaan vastuuta sekä tukipisteestä että auto- tai jalkapartiosta. Tällä hetkellä Jyväskylän Saappaassa toimii neljän työntekijän lisäksi 12 Tossua. Jyväskylässä Tossuille maksetaan 25 euron palkkio päivystystä kohden kerran vuodessa. (Grönholm 2015a.)

7.1.3 Snellun Saapas

Snellun Saappaan toiminta on alkanut 1970-luvulla festivaalitoimintana ja vuonna 1983 on alkanut katupartiointi (Parkkinen 2015). Snellun Saapas on osa Helsingin seurakuntayhtymän erityisnuorisotyönkeskuksen, Snellun, toimintaa. Snellun Saapas päivystää pääasiassa perjantai-iltaisain sekä nuorten suosimina juhlapyhinä Helsingissä lukuun ottamatta Itä-Helsingin aluetta. (Kirkko Helsingissä - Snellu i.a.) NettiSaappaan vapaaehtoisten päivystykset on aloitettu Snellussa vuonna 2011. Vuodesta 2013 Snellun Saapas on vastannut Weekend-festivaalin Saapastoinnasta. (Parkkinen 2015.)

Snellun Saappaassa Tossutoiminta on aloitettu vuonna 2012. Ennen kaikkea Tossutoiminta aloitettiin siksi, että sen mahdollistaman varamiesjärjestelyn avulla Saapaspartiot voidaan toteuttaa. Saapaspäivystyksille luodaan raamit syys- ja kevätkausia kohden, jolloin vastuut päivystyksistä jaetaan työntekijöiden ja Tossujen kesken. Kuitenkaan kaikki Tossujen päivystykset eivät ole ennakoitavissa, vaan Tossut voivat päivystää työntekijän sairastuessa tai esimerkiksi silloin, kun hänelle tulee muita päällekkäisiä työtehtäviä. Vuosittain kuitenkin joitakin Saapaspartioita saattaa peruuntua työntekijän tai Tossun estymisen vuoksi. (Kettusaari 2015.)

Snellun Saappaassa Tossuja on koulutettu kaikkiaan seitsemän, joista tällä hetkellä viisi voi vastata yksin tai pareittain Tossuna päivystyksistä. Snellussa voidaan kouluttaa yksi tai kaksi uutta Tossua kerran vuodessa, mutta ei kuitenkaan jatkuvasti. Tavoitteena olisi, että koulutetut Tossut pystyisivät vastaamaan päivystyksistä, mutta aina tämä ei kuitenkaan ole mahdollista ja nämä resurssit ovat pois Saapastoiminnalta. Snellun Saappaassa ei Tossuille makseta päivystyksistä palkkiota. (Kettusaari 2015.)

7.2 Tutkimukseen osallistuneet Saapas- ja Tossuvapaaehtoiset

Taulukossa 1 on esitetty Saapas- ja Tossuvapaaehtoisten kyselyihin vastanneiden vapaaehtoisten tiedot Saapasryhmästä, sukupuolesta sekä roolista vapaaehtoisena.

TAULUKKO 1. Tutkimukseen osallistuneet vapaaehtoiset

Taustatiedot	Saapasvapaaehtoinen (n=19)		Tossuvapaaehtoinen (n=12)		n
	Mies	Nainen	Mies	Nainen	
Saapasryhmä					
Itä-Helsinki	2	1	1	3	7
Jyväskylä	1	7	-	3	11
Snellu	4	4	2	3	13
Yhteensä	7	12	3	9	31

Vapaaehtoisten kyselyihin vastasi yhteensä 31 henkilöä, 19 Saapaslaista ja 12 Tossua Itä-Helsingin, Jyväskylän ja Snellun Saapasryhmistä. Erityisesti Saapasvapaaehtoisten vastaajamäärässä kato eli poistuma oli suuri. Vastaajien poistumaa käsitellen tarkemmin tutkimuksen luotettavuuden yhteydessä kappaleessa 8.2. Naisia vastaajista oli yhteensä 21 ja miehiä 10. Naisten ja miesten osuus Itä-Helsingin ja Snellun Saapasryhmien vastaajien kesken oli tasaista, mutta Jyväskylän Saapasryhmästä vastasi vain yksi mies ja 10 naista. Naisia vapaaehtoisista kaikissa näissä Saapasryhmissä on miehiä enemmän, joten

Jyväskylän vastaajien sukupuolijako ei ole poikkeuksellinen. Tuloksien yhteydessä käsittelen eri Saapasryhmien vastauksia yhteisesti, mutta erityiset erot ryhmien välillä tuon esille. Nais-miesjako ei ole tulosten tarkastelussa mukana, koska naisten ja miesten välisissä vastauksissa ei ollut juuri mitään eroja eikä pienien vastaajamäärien perusteella voisi tehdä luotettavia yleistyksiä naisten ja miesten välille.

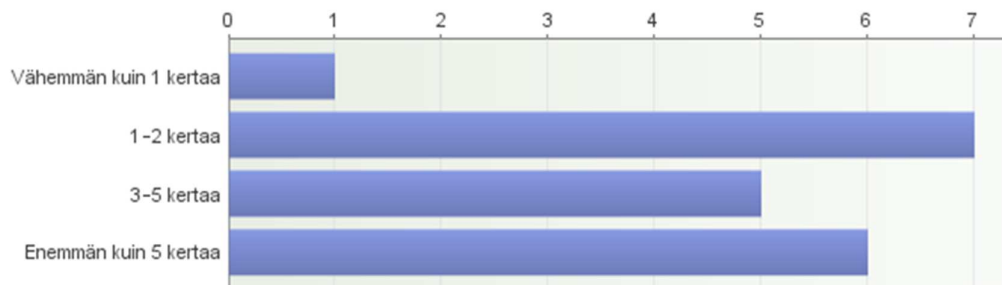
Taulukossa 2 on esitetty kyselyihin vastanneiden vapaaehtoisten Saappaassa aloittamisen vuosi. Aloittamisvuosi antaa tietoa siitä kuinka kauan kyselyyn vastanneet vapaaehtoiset ovat olleet toiminnassa mukana.

TAULUKKO 2. Vapaaehtoisten Saappaassa aloittamisvuosi

	-86	-99	-01	-04	-06	-07	-08	-09	-10	-11	-12	-13	-14	-15	n
Saapaslainen	1	1	1	-	-	-	-	2	1	3	3	2	2	2	18
Tossu	-	2	1	1	1	2	1	2	1	1	-	-	-	-	12
Yhteensä	1	3	2	1	1	2	1	4	2	4	3	2	2	2	30

Taulukosta 2 on nähtävissä, että vapaaehtoiset ovat aloittaneet tasaisesti eri vuosina Saappaassa. Vastauksissa ei näin ollen ole nähtävissä esimerkiksi painotusta tietyn Saapaskurssin käyneisiin. Aloittaminen sijoittuu erityisesti viimeisen 10 vuoden ajalle. Lisäksi mukana on sekä Saapas- ja Tossuvapaaehtoisia, jotka ovat olleet toiminnassa mukana vielä pidempään. Kauan mukana olleita vapaaehtoisia toimii sekä Tossuina että Saapaslaisina, eli pelkästään pitkäkestoinen vapaaehtoisuus ei tarkoita, että olisi Tossu. Saapaslaisten aloittaminen painottuu selkeämmin viime vuosille kun Tossut ovat selkeästi useamman vuoden Saappaassa mukana olleita.

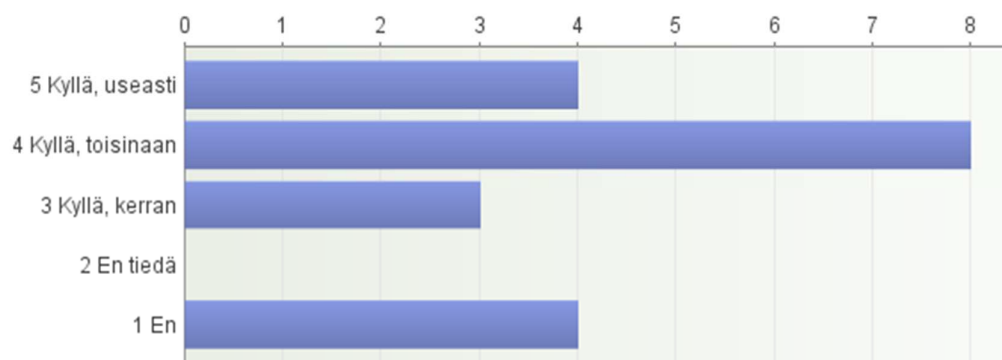
Seuraavassa kuviossa on esitetty Saapasvapaaehtoisten keskimääräiset päivystysmäärät vuoden aikana. Päivystysmäärien perusteella voidaan arvioida heidän aktiivisuuttaan vapaaehtoisena.

KUVIO 1. ”Kuinka monta kertaa vuodessa päivystät keskimäärin Saapaspartioissa?”, n=19

Kuviosta 1 on nähtävissä se, että suurin osa tutkimukseen osallistuneista vapaaehtoisista osallistuvat tällä hetkellä Saapaspäivystyksiin vuosittain joitakin kertoja. Aktiivisuus vapaaehtoisena kertoo kiinnostuksesta toimintaa kohtaan, mikä on vaikuttanut varmasti myös heidän tutkimukseen osallistumiseensa.

Kuviossa 2 on esitetty vapaaehtoisten osallistuminen Tossun/Tossujen vastamiin partioihin. Tossupartioihin osallistuminen antaa tietoa esimerkiksi siitä kuinka yleistä niihin osallistuminen on sekä siitä, mikä vapaaehtoisten käytännökokemus Tossutoiminnasta on.

KUVIO 2. ”Oletko ollut mukana partiossa, josta on vastannut Tossu(t)?”, n=19

Kuviosta 2 on nähtävissä se, ovatko vapaaehtoiset olleet mukana Tossupartiossa ja kuinka useasti. Suurin osa kyselyyn vastanneista on osallistunut Tossun tai Tossujen vastaamaan partioon, ja näin ollen heillä on kokemusta Tossutoiminnasta myös käytännön tasolla. ”En tiedä” -vastausvaihtoehtoa ei valinnut

yksikään vastaaja, mikä osoittaa sen, että jokainen vastaaja tietää kyseisen ryhmän Tossutoiminnasta jotakin.

Taulukossa 3 on puolestaan nähtävissä Tossuna toimivien vapaaehtoisten päivystysmäärät sekä Saapaslaisen että Tossun rooleissa.

TAULUKKO 3. Tossuvapaaehtoisten keskimääräiset päivystysmäärät vuosittain Tossuna ja Saapaslaisena

	Tossuna	Saapaslaisena
Vähemmän kuin 1 kertaa	2	-
1–2 kertaa	4	3
3–5 kertaa	5	1
Enemmän kuin 5 kertaa	-	7
n	11	11

Taulukosta 3 selviää, että kyselyyn vastanneet Tossut päivystävät aktiivisesti. Jokainen vastaaja oli kyselyyn vastaamisen hetkellä mukana Saapaspartioissa säännöllisesti. Tossuna päivystäminen kuitenkin on harvempaa verrattuna Saapaslaisena päivystämiseen. Osallistuminen Saapaspartioihin molemmissa rooleissa kertoo siitä, ettei heidän osallistumisensa painotu vain Tossuna tai Saapaslaisena päivystämiseen. Kaksi vastaajaa vastasi vain toiseen vaihtoehtoon, minkä vuoksi molemmissa rooleissa on vain 11 vastausta.

Kaiken kaikkiaan tutkimukseen osallistui pääasiassa vapaaehtoisia, joista suurin osa oli kyselyihin vastaamisen hetkellä aktiivisesti mukana ryhmänsä Saapastoiminnassa. Koska vapaaehtoistoimintaan olennaisesti liittyy vapaaehtoisuus ja riippumattomuus (Yeung 2005, 83), sekä osallistuminen vaihtelee kunkin elämäntilanteen mukaan, on todennäköistä, että näidenkin vapaaehtoisten osallistuminen Saapastoimintaan ei ole aina samanlaista. Mitään erityisiä painotuksia tietyn Saapasryhmän tai tietynä vuonna aloittaneiden vapaaehtoisten kesken ei ole nähtävissä. Suurimmalla osalla tutkimukseen osallistuneista on myös käytännön kokemusta Tossutoiminnasta joko Saapaslaisen tai/ja Tossun roolissa.

7.3 Tossutoiminta käytännössä

Tossutoimintaa aloitettaessa työntekijällä tulee olla selkeä näkemys siitä miten toimitaan ja ketkä toimivat Tossuina, koska työntekijä on toiminnasta kuitenkin viimekädessä vastuussa. Tossut toimivat Saapaspartiossa työntekijän tehtävissä, jolloin on erityisen tärkeää, että työntekijä voi luottaa Tossuna toimivaan henkilöön. Erillistä vakuutusta ei haastatelluissa Saapasryhmissä ole tarvittu, vaan jo voimassa olevat vakuutukset kattavat myös Tossutoiminnan, kun varsinaisena vastuuhenkilönä Saapastoiminnasta toimii työntekijä. (Grönholm 2015a, Kasari 2015 & Kettusaari 2015.)

Alkuvaiheessa työntekijää saattaa mietityttää se, kuinka muut vapaaehtoiset suhtautuvat työntekijään ja Tossuihin, kun työntekijä ne valitsee ja pyytää. Itä-Helsingissä ja Jyväskylässä tämä pelko on ollut turhaa, eivätkä Tossuvalinnat ole juuri aiheuttaneet eriäviä mielipiteitä tai näkemyksiä. (Kasari 2015 & Grönholm 2015a.) Snellun Saappaassa oli jonkin verran epäselvyyksiä vapaaehtoisten kesken Tossutoiminnan alkuvaiheessa. Esimerkiksi muut Saapaslaiset saattoivat pohtia sitä, mitä he sitten ovat, kun samoista riveistä nousi toisia vapaaehtoisia Tossuiksi. Tällä hetkellä toiminnan vakiinnuttua, on Tossutoiminta uusille Saapasvapaaehtoisille itsestään selvää olemassa olevaa toimintaa. (Kettusaari 2015.)

Kun Tossutoiminta on jo käynnissä, toimii se pitkälti omalla painollaan. Työntekijältä se kuitenkin vaatii hereillä oloa ja yhteydenpitoa Tossuihin. Erityisesti päivystykseen liittyen työntekijän on oltava yhteydessä Tossun kanssa ja huolehdittava onko kaikki päivystyksessä sujunut hyvin tai onko jotain mihin tulisi kiinnittää erityistä huomiota. Tossujen osalta toiminta vaatii konkreettista valmistautumista päivystykseen. Itä-Helsingissä esimerkiksi Tossun tulee ottaa yhteyttä työntekijään, jotta hän saa tietoa tulevasta päivystyksestä ja sen toteutumisesta sekä sovitaan autoon ja ruokahuoltoon liittyvistä asioista. Nämä käytännön tehtävät koskettavat myös työntekijää, jotta Tossun pitämä päivystys olisi mahdollinen. (Kasari 2015.) Vapaaehtoisten mukanaolo ei niinkään vähennä työntekijän työn määrää. Työntekijän tehtävänä on ohjata vapaaehtoisia työn kaikissa

vaiheissa, myös suunnittelu- ja purkuvaiheissa. (Kaartinen-Koutaniemi 2012, 47–49.)

Kaikissa Saapasryhmissä Tossuilla on omat Facebook-ryhmänsä, joiden kautta voidaan välittää tietoa päivystyksistä ja muusta Tossutoimintaan liittyvistä asioista. Lisäksi jokaisessa Saapasryhmässä Tossuille järjestetään omia tapaamisia vähintään kerran vuodessa. (Grönholm 2015a, Kasari 2015 & Kettusaari 2015.)

7.3.1 Tossujen valinta

Tossujen rekrytointi ja valinta vaihtelee hieman Saapasryhmien kesken. Kaikissa kolmessa Saapasryhmässä vapaaehtoiselta kuitenkin vaaditaan jo pidempää Saappaassa mukana oloa, mikä tulee ilmi myös kyselyyn vastanneiden Tossuvapaaehtoisten Saappaassa aloittamisvuodesta (ks. kuvio 1). Suurin osa heistä, kahdeksan (n=12), oli ollut 3–5 vuotta Saappaassa vapaaehtoisena ennen Tossuna aloittamista. Kaksi vapaaehtoista oli ollut 12 vuotta ja yksi 8 vuotta ennen Tossun tehtäviä. Heillä pitkä vapaaehtoisuus ennen Tossuna toimimista selittyy sillä, että Tossutoimintaa ei aiemmin vielä kyseisessä Saapasryhmässä ollut. Lisäksi yksi vastasi olleensa vuoden vapaaehtoisena Saappaassa ennen Tossuna aloittamista. Vuoden vapaaehtoisuuden jälkeen Tossuksi eteneminen on poikkeuksellista, koska jokaisessa Saapasryhmässä kriteerinä on pidempiaikainen vapaaehtoisuus Saappaassa.

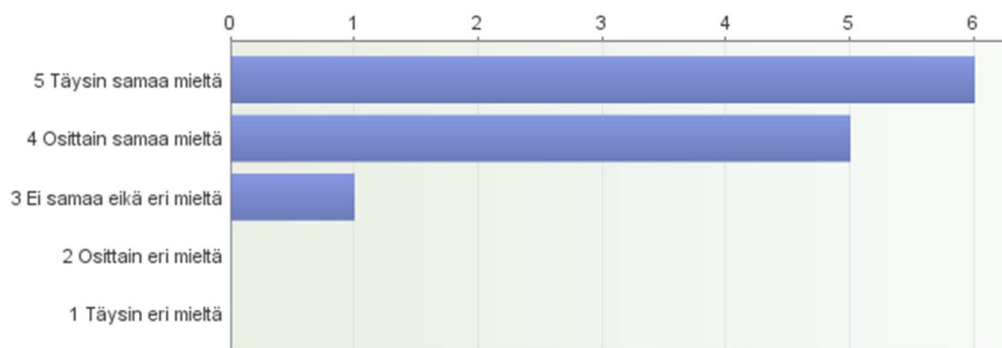
Itä-Helsingin ja Snellun Saappaassa valinnat perustuvat työntekijän tai työntekijöiden päätökseen pyytää hyväksi näkemäänsä Saapasvapaaehtoista Tossuksi. (Kasari 2015 & Kettusaari 2015.) Henkilökohtainen pyyntö on tehokkain keino rekrytoida myös yleisesti vapaaehtoistyössä (Pruuki 2008, 11). Molemmissa Saapasryhmissä vaaditaan Tossuehdokkaalta riittävää kokemusta päivystyksistä, mutta mitään tiettyä määrää ei ole asetettu kriteeriksi. Koska Tossuna toimiminen on vastuu- ja luottamustehtävä, on Tossun nautittava sekä työntekijän että vapaaehtoisten luottamusta ja hyväksyntää. Tossulta vaaditaan myös ky-

kyä toimia ryhmänvetäjänä, koska hän tekee viime käden päätöksiä päivystyksissä. (Kasari 2015 & Kettusaari 2015.)

Jyväskylän Saappaassa Tossuna toimimiselle on laadittu selkeät kriteerit, jotka täyttäessään vapaaehtoisen on mahdollista hakea Tossuksi. Jotta Jyväskylässä voi toimia Tossuna, vapaaehtoisella on oltava takana vähintään 30 Saapas-päivystystä ja hän on ollut mukana aktiivisesti, vähintään viisi kertaa vuodessa, päivystämässä Saappaassa kolmen vuoden ajan. Valintaan vaikuttavat myös vapaaehtoisen persoonallisuus, uskallus ja osaaminen Saappaassa toimimisessa sekä luottamus häneen. Työntekijä keskustelelee lisäksi Tossuehdokkaiden kanssa heidän soveltuvuudestaan tehtävään. (Grönholm 2015a.)

Sekä Saapas- että Tossuvapaaehtoiset nostivat esille hyvin samankaltaisia asioita Tossun ominaisuuksiin liittyen, jotka ovat yhteneväisiä myös työntekijöiden kriteerien suhteen. Kyselyyn vastanneiden vapaaehtoisten mukaan Tossulla tulisi olla kokemusta Saappaassa toimimisesta sekä sopivasti auktoriteettia ja organisointikykyä, jotta voisi johtaa partioita, delegoida tehtäviä sekä tehdä päätöksiä. Tossun on oltava vuorovaikutustaitoinen ja sosiaalinen sekä tultava erilaisten ihmisten kanssa toimeen. Lisäksi Tossulta odotetaan luotettavuutta, vastuullisuutta, reiluuutta sekä rauhallisuutta.

Seuraavasta kuviosta ilmenee Tossujen oma näkemys siitä onko heidän helppoa ja luontevaa toimia Tossun roolissa.

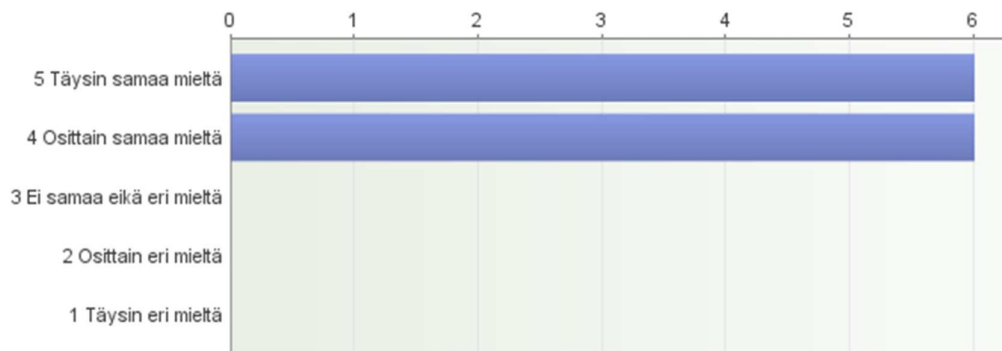
KUVIO 3. "Minun on helppoa ja luontevaa toimia Tossun roolissa", n=12

Kuviosta 3 on havaittavissa, että jo Tossuna toimivien vapaaehtoisten mielestä heidän on melko helppoa ja luontevaa toimia Tossun roolissa. Tuloksena tämä ei niinkään ole yllättävä, sillä Tossuna toimiakseen tarvitaan tiettyä luontevuutta, jota työntekijät ovat jo ennen Tossuksi valintaa arvioineet. Kuitenkin haasteena vapaaehtoisella saattaa olla kaksoisrooli Saappaassa, toisinaan hän palvelee Saapaslaisena ja toisinaan Tossuna. Helppoutta ja luontevuutta Tossuna toimimiseen edesauttavat hyvä koulutus ja perehdytys, joita seuraavaksi käsittelem.

7.3.2 Tossujen koulutus ja perehdytys

Etsivässä työssä toimiville vapaaehtoisille tulee järjestää riittävä koulutus, ja jotta he voivat toteuttaa turvallisesti työn koko prosessia, on heidän tehtävänsä määriteltävä tarkasti (Kaartinen-Koutaniemi 2012, 48). Tossut vapaaehtoisina toteuttavat Saapaspäivystyksissä käytännössä samaa työtä kuin työntekijät ja siksi heidän kouluttamisensa tehtävään on tärkeää. Jokaisessa Saapasryhmässä järjestetään Tossuille koulutus, joka toteutetaan lyhyenä parin illan tai koulutusviikonlopun muotoisena. Koska Tossut ovat olleet mukana jo pidempään Saapastoiminnassa ja heille päivystyskäytännöt ovat tuttuja, ei tarvetta pitkälle koulutukselle ole. Koulutuksessa keskitytään erityisesti Tossun tehtäviin sekä vastuuhenkilönä toimimisen merkitykseen. Koulutuksessa käydään läpi sitä, mitä Tossun tulee ottaa huomioon suhteessa muihin Saapasvapaaehtoiisiin, jotta kaikilla olisi mukava ja tasavertainen mahdollisuus toimia Saapasryhmässä. Tossujen koulutuksessa korostetaan myös sitä, että päivystäessä edustetaan koko Saapastoimintaa ja kirkkoa, minkä vuoksi miten tahansa ei voi toimia. (Kasari 2015.) Tossujen kanssa käydään läpi myös käytännön asioita, kuten auton ja tilojen käyttöä (Kettusaari 2015).

Seuraavassa kuviossa on esitetty Tossujen näkemys heidän saamastaan koulutuksesta ja perehdytyksestä.

KUVIO 4. ”Olen saanut tarpeellisen koulutuksen ja perehdytyksen Tossutoimintaan”, n=12

Kuviosta 4 ilmenee, että Tossujen vastausten perusteella heidän koulutuksensa ja perehdytyksensä näyttäisivät olevan riittävää kaikissa Saapasryhmissä. Kaikki vastanneet eivät kuitenkaan ole täysin samaa mieltä siitä, että olisivat saaneet tarpeellisen koulutuksen ja perehdytyksen. Eräs Tossutoiminnan kehittämisidea koski koulutusta, ja siinä Tossu toivoi koulutuksen olevan syväluotavampi verrattuna tämän hetkiseen, jonka koki olevan lähinnä käytännön asioita käsittelevä.

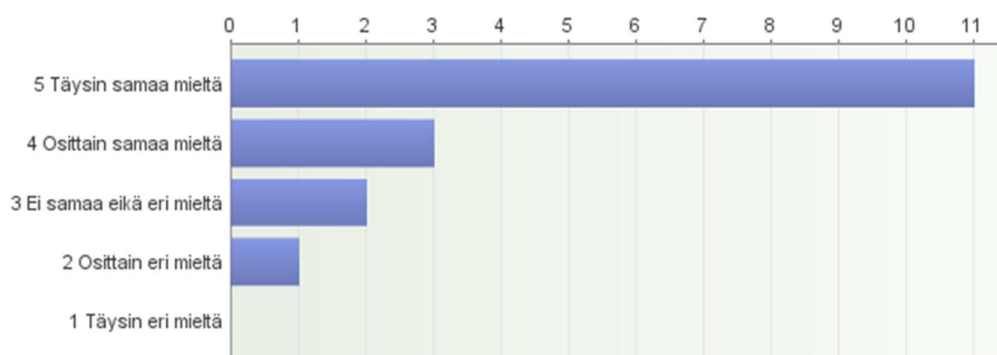
Tossutoimintaan kouluttaessa on päädytty lyhyeen ja tiiviiseen koulutukseen, koska Saappaan perustoiminta itsessään on vapaaehtoisille jo tuttua. Tämä on järkevää kaikkien kannalta sillä, vapaaehtoistoiminnassa perehdytyksen ja koulutuksen tarve tulee mitoittaa aina tehtävän ja vapaaehtoisen mukaan (Lipasti-Raulus, Korpijärvi & Tuori 2014, 12). Henkilökohtaista perehdytystä varmasti jonkin verran Tossutoiminnassa on, mutta sitä on hyvä tarpeen mukaan hyödyntää entisestään. Näin voidaan välttää esimerkiksi väärin oletuksien syntymistä siitä, että jokin Saapaspäivystykseen liittyvä asia olisi itsestäänselvyys vapaaehtoiselle.

7.3.3 Tossutoiminnasta tiedottaminen

Kaikissa kolmessa Saapasryhmässä Tossutoiminta on jo siinä määrin vakiintunutta, ettei siitä enää erityisesti tiedoteta. Esimerkiksi Snellun Saappaassa uu-

sille Saapasvapaaehtoisille Tossutoiminta tulee tutuksi normaalina osana Saapastointia. Tossut ovat vapaaehtoisia, jotka vastaavat työntekijän tehtävistä sellaisissa Saapaspartioissa, joissa työntekijää ei ole. Uudet vapaaehtoiset tutustuvat Tossuihin päivystyksissä sekä mahdollisuuksien mukaan koulutusleirillä. (Kettusaari 2015.) Itä-Helsingissä Tossut pitävät vuosittain Saapaskurssilla yhden koulutuskerran, jolloin he kertovat roolistaan Tossuina ja kurssilaisilla on mahdollisuus tutustua heihin. Muuten Tossutoiminnasta lähinnä mainitaan uusien vapaaehtoisten aloittaessa. (Kasari 2015.) Jyväskylässä Tossut ovat myös mukana Saapaskoulutuksessa, ja alkuvaiheessa vapaaehtoisille lähetettiin tiedotuskirje Tossutoiminnasta ja Tossujen kriteereistä (Grönholm 2015a).

Kuviossa 5 on esitetty Saapaslaisten näkemys siitä, ovatko he saaneet tietää Tossutoiminnasta ja sen perusteista työntekijältä.

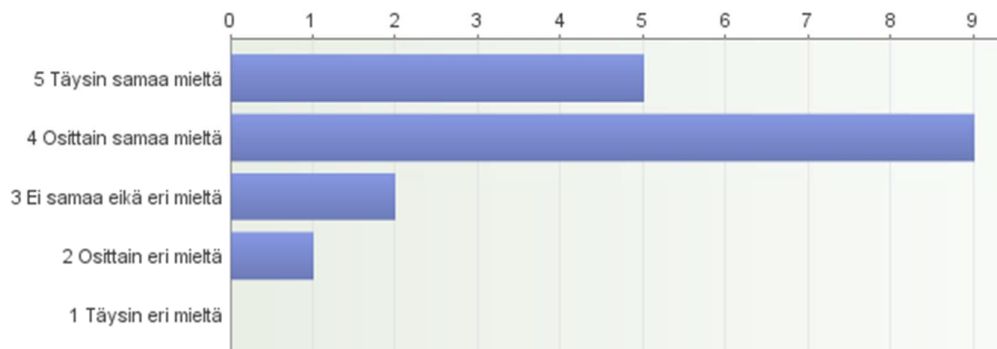

KUVIO 5. "Olen saanut tietää Tossutoiminnasta ja sen perusteista Saapastyöntekijältä", n=17

Kuviosta 5 on nähtävissä, että suurin osa vastaajista on täysin samaa mieltä väittämän kanssa. Jonkin verran vastauksista löytyy kuitenkin hajontaa ja lisäksi kaksi jätti vastaamatta tähän väittämään. Hajonta selittynee sillä, ettei Tossutoiminnasta enää juuri erikseen tiedoteta, vaan se on olennainen osa kyseisen ryhmän Saapastointia. Osittain eri mieltä vastasi esimerkiksi vuonna 2015 aloittanut vapaaehtoinen. Yksikään vastaajista ei kuitenkaan ollut täysin eri mieltä väittämän kanssa.

Kuviossa 6 puolestaan näkyy Saapaslaisten vastaukset siihen, onko saatu tietoa Tossutoiminnasta ollut riittävä ja tietävätkö he mitä Tossujen tehtäviin kuuluu.

Näiden vastausten perusteella voidaan arvioida esimerkiksi Tossutoiminnasta kertomisen onnistumista.

KUVIO 6. ”Saamani tieto Tossutoiminnasta on ollut riittävää ja tiedän mitä Tossujen tehtäviin kuuluu”, n=17

Kuviosta 6 on nähtävissä, että aivan yhtä moni ei ole täysin samaa mieltä tiedon riittävydestä tai siitä, että tietävät mitä Tossujen tehtäviin kuuluu, vaikka olisivatkin saaneet mielestään tietää Tossutoiminnasta. Samat henkilöt, jotka kuvion 5 väittämään valitsivat ”ei samaa eikä eri mieltä” ja ”osittain eri mieltä” -vastausvaihtoehdon, valitsivat saman myös tässä väittämässä. Vaikka moni onkin saanut tietää Tossutoiminnasta, on se silti monelle edelleen jossain määrin epäselvää. Avoimeen kysymykseen siitä, mitä lisätietoa Tossutoiminnasta he kaipaisivat, vastasi neljä Saapaslaista. He toivoivat lisätietoa erityisesti Tossuvalinnoista sekä Tossujen koulutuksen sisällöistä sekä Tossutoiminnan hyödyistä. Yksi vastaaja ilmoitti kokevansa, että hänellä on riittävästi tietoa.

Kaiken kaikkiaan Tossutoiminta näyttäisi olevan tuttua tutkimukseen osallistuneille, mutta sen perusteista ja periaatteista voitaisiin kertoa vieläkin paremmin. Tämä voisi tapahtua koulutuksen yhteydessä, kuten se tälläkin hetkellä on. Periaatteista kertominen luo toiminnalle läpinäkyvyyttä ja näin voidaan myös vähentää epäselvyyksien syntymistä vapaaehtoisten kesken. Vaikka kauan mukana olleille toiminta olisikin itsestään selvää, ei se sitä Saapastoiminnassa aloittaville voi olla. Tästä syystä on tärkeää, että heille kerrotaan kyseisen Saapasryhmän toiminnasta tarpeeksi kattavasti. Myös ryhmäytymisen ja osaamisen kannalta on tärkeää, että vapaaehtoiset tuntevat hyvin oman Saapasryhmänsä toimintakulttuurin, sisälsipä se Tossutoimintaa tai ei (Kasari 2015).

8 KOKEMUKSIA TOSSUTOIMINNASTA

8.1 Tossutoiminnan tarpeellisuus

Taulukossa 4 on esitetty sekä Saapaslaisten että Tossujen mielipide Tossutoiminnan tarpeellisuudesta.

TAULUKKO 4. ”Onko Tossutoiminta mielestäsi tarpeellista?”

	Saapaslainen	Tossu	Yhteensä
5 Täysin samaa mieltä	13	11	24
4 Osittain samaa mieltä	4	1	5
3 Ei samaa eikä eri mieltä	1	-	1
2 Osittain eri mieltä	-	-	-
1 Täysin eri mieltä	-	-	-
n	18	12	30

Taulukosta 4 on nähtävissä, että suurin osa kyselyihin vastanneista vapaaehtoisista on täysin samaa mieltä siitä, että Tossutoiminta on tarpeellista. Jonkin verran vastauksia tuli myös ”osittain samaa mieltä”-vaihtoehdolle ja yksi vastaus ”ei samaa eikä eri mieltä”-vaihtoehdolle. Jotta Saapastoiminta olisi säännöllistä ja jatkuvaa, tarvitaan Tossutoimintaa. Vapaaehtoiset saivat perustella myös näkemystään toiminnan tarpeellisuudesta tai tarpeettomuudesta, mitä käsitellen edempänä. Vapaaehtoisten lisäksi myös työntekijöiden haastatteluista tuli ilmi, että Tossutoiminta on tarpeellista Saapastoiminnan jatkuvuuden kannalta.

Tossutoimintaa pidetään tarpeellisena, jotta päivystykset voidaan toteuttaa myös silloin, kun työntekijät ovat estyneitä. Tämä on tärkeää vapaaehtoisille itselleen, mutta myös asiakkaille – nuorille, joita päivystyksissä kohdataan. Lisäksi kokeneille vapaaehtoisille annettava vastuu ja luottamus koetaan mielekkääksi niin vapaaehtoisten kuin työntekijöiden näkökulmasta. Tossutoiminta tuo etenkin kauan mukana olleille Saapasvapaaehtoisille uutta sisältöä ja vastuuta

sekä mahdollisuuden edetä Saappaassa. Tossutoiminnan tarpeellisuudesta ja tärkeydestä vapaaehtoiset kertovat seuraavasti:

Tossutoiminta on tarpeellista, jotta päivystyksiä voidaan järjestää myös silloin, kun työntekijät eivät voi pitää päivystyksiä. Se myös jakaa työtaakkaa silloin, kun saappastoinnasta vastaavia työntekijöitä ei ole montaa. (Tossu)

Mahdollisuus toimia Tossuna myös laajentaa mahdollisuuksia olla mukana Saappaassa. Vapaaehtoistoimintaan osallistutaan juuri sillä tavalla kuin itse haluaa ja pystyy, ja Tossuna olemisen antaa mahdollisuudet olla entistä enemmän mukana, jos niin haluaa. Saappaassa tarvitaan niin kerran vuodessa päivystäviä kuin Tosuksi kouluttautuviaakin. Tossuna myös tutustuu moniin saapaslaisiin eri tavalla ja pystyy ryhmäyttämään porukkaa sitäkin kautta, ts. toimimaan yhdistävänä linkkinä esimerkiksi vapaa-ajan ajanvietoissa ja keskusteluissa tms. (Saapaslainen)

Pidän tärkeänä vapaaehtoisten kuin myös toiminnan kohteiden (nuoret) kannalta, että Saapas päivystää ennustettavasti ja säännöllisesti. (Saapaslainen)

On mielestäni tarpeellista, koska aina ei vain työntekijät pääse vetämään iltoja, mutta mielestäni tossut eivät kuitenkaan korvaa työntekijää täysin hommassa. (Saapaslainen)

Näissä vapaaehtoisten vastauksissa on yhteneväisiä teemoja, joihin Tossutoiminnan tarpeellisuus kytkeytyy: työntekijäresurssit, päivystysten toteutuminen sekä vapaaehtoistoiminnan laajentaminen ja syventäminen. Työntekijäresurssit nousivat monista vastauksista esille. Vapaaehtoisten kesken sitä pidettiin itseltään selvänä, ettei työntekijän tai työntekijöiden ole mahdollista ottaa vastuuta jokaviikkoisista päivystyksistä. Mikäli päivystyksistä vastaisivat ainoastaan työntekijät, olisi päivystysten määrä huomattavasti pienempi. Työntekijät kuitenkin koetaan tärkeäksi ja ehdottomaksi osaksi Saapastoimintaa, eikä Tossuilla voida kokonaan korvata työntekijöitä. Tossutoiminta nähtiin myös tärkeänä, työntekijöitä helpottavana tekijänä, kun vastuuta voidaan jakaa vapaaehtoisille. Tossutoiminnan tarkoituksena ei kuitenkaan ole korvata työntekijöitä.

Päivystysten toteutumista perusteltiin sekä asiakkaiden että vapaaehtoisten näkökulmasta. Niin vapaaehtoisten kuin työntekijöiden mielestä on tärkeää, että

Saapas päivystää säännöllisesti ja ennustettavasti, jotta nuoret ja yhteistyökumppanit voivat tarpeen mukaan ottaa yhteyttä Saappaaseen. Tossutoiminnan avulla voidaan taata päivystysten toteutuminen työntekijän estyttyä sekä osin myös normaalipäivystysten lisänä. Päivystysten toteutuminen on tärkeää niin vapaaehtoisille kuin Saapastoiminnan jatkuvuudenkin kannalta.

Tarpeellisuutta Tossutoiminnalle perusteltiin myös siten, että sen avulla vapaaehtoistoiminta Saappaassa saa uutta sisältöä, ja näin ollen voi toimia motivoivana tekijänä. Tossutoiminnan avulla myös vapaaehtoisten tehtävät laajenevat sekä se antaa Tossuksi soveltuville ja haluaville henkilöille uudenlaista näkökulmaa Saapastoimintaan. Uudenlaiset vastuullisemmat tehtävät toimivat myös tärkeänä luottamuksen osoituksena vapaaehtoisia kohtaan, jotka ylipäänsä mahdollistavat Saapastoiminnan.

8.2 Vapaaehtoisten näkemyksiä Tossutoiminnasta

Kyselyihin vastanneista Saapaslaisista ja Tossuista kaikki vastasivat avoimeen kysymykseen siitä, mikä Tossutoiminnassa on parasta/mielekkäintä. Näistä vastauksista löytyi yhdistäviä teemoja, kuten päivystysten toteutuminen, vastuun saaminen sekä Tossujen tuoma vaihtelu päivystyksiin. Seuraavana on kaksi esimerkkiä vapaaehtoisten vastauksista:

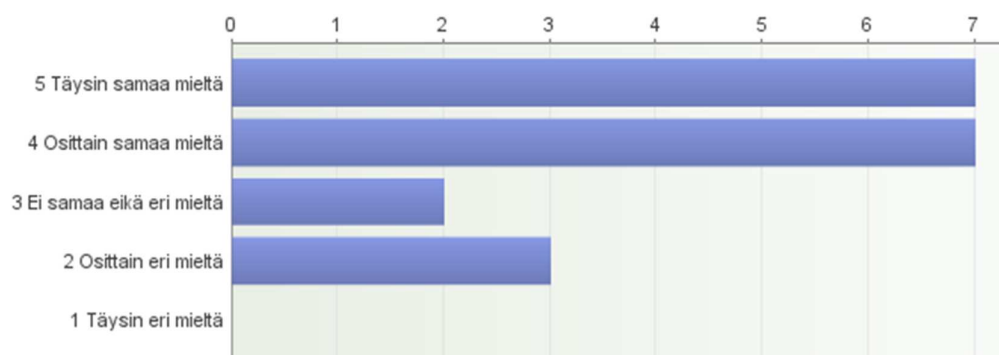
Mielekkäintä on se, että vapaaehtoisille annetaan aidosti vastuullisia tehtäviä. Se on hieno kädenojennus ihmisille, jotka tekevät arvokasta työtä ilman palkkaa. (Saapaslainen)

Siinä saa kokemusta ryhmän ohjauksesta ja oppii tulemaan toimeen erilaisten ihmisten kanssa. Saa rohkaista ihmisiä ja olla tukena jos kohtaa vaikeita asioita. Tarpeellista on, että pitkään Saappaassa toimineena saa uusia haasteita ja luottamusta työntekijöiden puolelta. Partioihin tulee uutta sisältöä, oma toiminta Saappaassa saa uutta syvyyttä ja eri ulottuvuutta. (Tossu)

Näissä vastauksissa on tuotu erityisesti esille Tossutoiminnan myötä annettava aito vastuu ja uudenlaiset haasteet vapaaehtoisille. Vastuunantaminen toimii sekä huomion että luottamuksen osoituksena pitkään mukana olleille vapaaeh-

toisille. Tossujen oma käsiala tuo vaihtelua työntekijöiden vastaamiin partioihin, vaikka toiminnan periaatteet ovatkin samat. Tossun vastauksesta on lisäksi havaittavissa, että Tossuna toimiminen antaa arvokasta kokemusta ryhmän ohjaamisesta sekä ihmisten kanssa yhdessä työskentelystä. Nämä näkemykset ovat yhteneväisiä sen kanssa, että vapaaehtoistoiminnassa on mahdollista oppia uusia asioita, kehittyä sekä kasvaa ihmisenä. Parhaimmillaan vapaaehtoistoiminta rikastuttaa henkisesti, on palkitsevaa sekä arvostettua. (Harju ym. 2015, 3.)

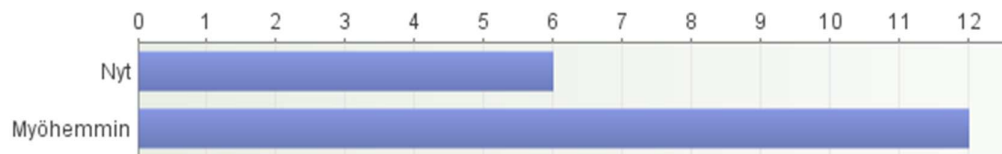
Seuraavassa kuvioissa on esitetty Saapaslaisten oma kiinnostus Tossuna toimimiseen.

KUVIO 7. "Olisitko itse kiinnostunut toimimaan Tossuna?", n=19

Kuviosta 7 ilmenee, että moni Saapaslainen olisi itsekin kiinnostunut toimimaan Tossuna. Tossutoiminnan jatkuvuuden kannalta on tärkeää, että Saapastoiminnassa on mukana sellaisia, jotka ovat mahdollisesti kiinnostuneita toimimaan myös Tossun tehtävissä. Kuitenkaan kaikki eivät olleet samaa mieltä kysymyksen kanssa. Saapastoiminnan kannalta onkin tärkeää, että on erilaisissa tehtävissä toimivia vapaaehtoisia eikä kaikkien ole tarpeellista toimia Tossuna. Tossuksi eteneminen ei ole Saappaassa toimimisen edellytys vaan mahdollisuus.

Kuviossa 8 on esitetty vapaaehtoisten vastaukset siitä, ovatko he kiinnostuneita toimimaan Tossuna nyt vai myöhemmin.

KUVIO 8. Saapasvapaaehtoisten kiinnostus Tossuna toimimisen ajankohdasta, n=18

Kuviosta 8 on nähtävissä, että suurin osa on kiinnostunut toimimaan Tossuna myöhemmin. Kuitenkin kaikki ne, jotka valitsivat ”täysin samaa mieltä”-vastausvaihtoehdon kiinnostuksestaan Tossuna toimimiseen, vastasivat olevansa kiinnostuneita toimimaan Tossuna nyt. Tossuna toimimiseen nyt kiinnostuneita oli kaikista Saapasryhmistä, mikä osoittanee että toiminnan ylläpitämisen kannalta ainakin kiinnostuneita vapaaehtoisia löytyy. Toki aina ei tarvetta uusien Tossujen kouluttamiselle ole eivätkä kyseiset henkilöt välttämättä täytä Tossun kriteerejä.

Seuraavassa taulukossa on esitetty Tossujen näkemys heidän saamastaan avusta ja tuesta sekä työntekijältä että muilta vapaaehtoisilta.

TAULUKKO 5. "Tossuna toimiessani saan tarvittaessa tukea ja apua...", n=12

	Muilta vapaaehtoisilta	Työntekijältä
5 Täysin samaa mieltä	7	10
4 Osittain samaa mieltä	5	1
3 Ei samaa eikä eri mieltä	-	-
2 Osittain eri mieltä	-	-
1 Täysin eri mieltä	-	1
n	12	12

Taulukosta 5 on nähtävissä, että Tossut pääasiassa saavat apua ja tukea tarvittaessa sekä muilta vapaaehtoisilta että työntekijältä/työntekijöiltä. Jyväskylän Saapasryhmän Tossuvapaaehtoiset vastasivat kaikki (n=3) olevansa täysin samaa mieltä siitä, että saavat tukea sekä työntekijältä että muilta vapaaehtoisilta. Työntekijältä saatavasta avusta ja tuesta olivat täysin samaa mieltä use-

ampi vastaaja kuin muilta vapaaehtoisilta saatavasta tuesta ja avusta. Myös muilta vapaaehtoisilta Tossut näyttäisivät saavan apua ja tukea hyvin. Joistakin Saapaslaisten vastauksista puolestaan nousi esille, etteivät Tossut aina välttämättä edes osaa kysyä neuvoa muilta vapaaehtoisilta, vaikka hekin voisivat osata auttaa, esimerkiksi joitain tilanteita ratkaistaessa. Poikkeavana tuloksena tässä kuviossa on yhden Tossun valitsema ”täysin eri mieltä”-vastausvaihtoehto koskien nimenomaan työntekijältä saatua apua ja tukea. Tämä on yksittäinen, mutta huomioon otettava, mielipide. Työntekijän tehtävänä on tukea vapaaehtoisia ja autettava heitä tarpeen vaatiessa. Työntekijän antama tuki on tärkeää niin vapaaehtoisen motivaation ylläpitämisen, sitoutumisen kuin jaksamisen kannalta. Vapaaehtoisen jaksamisesta huolehtiminen, tehtävässä tukeminen ja avun saaminen kuuluvat työntekijän tehtäviin, ei vapaaehtoisen. (Lipasti-Raulus, Korpijärvi & Tuori 2014, 13.)

8.3 Tossutoiminnan haasteet

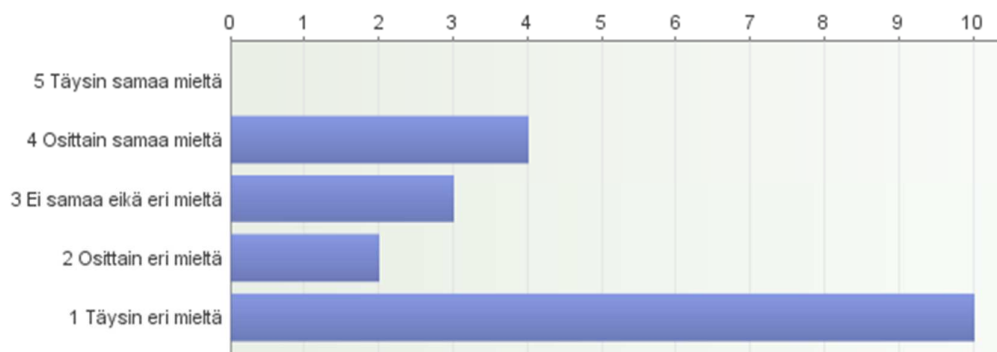
Työntekijähaastatteluissa ei tullut ilmi juuri Tossutoimintaan liittyviä haasteita. Juha Kasari (2015) kuitenkin nosti esille sen, että työntekijän näkökulmasta haasteena on se, että Tossuja olisi riittävästi sekä Tossujen motivointi. Myös yhdessä Tossun vastauksessa nostettiin esille, että haasteena Tossutoiminnalle on aktiivisen Tossutoiminnan ja -porukan niin laadullinen kuin määrällinen ylläpito.

Sekä Tossut että Saapaslaiset nostivat samankaltaisia haasteita Tossutoimintaan liittyen. Haasteet liittyivät erityisesti erilaisten ihmisten välisiin suhteisiin ja näkemyksiin, Tossujen auktoriteettiin, Tossujen motivointiin ja aktivointiin. Joissain vastauksissa tuli ilmi, että haasteita on paljon, kun taas toisissa ei toiminnassa nähty juurikaan haasteita.

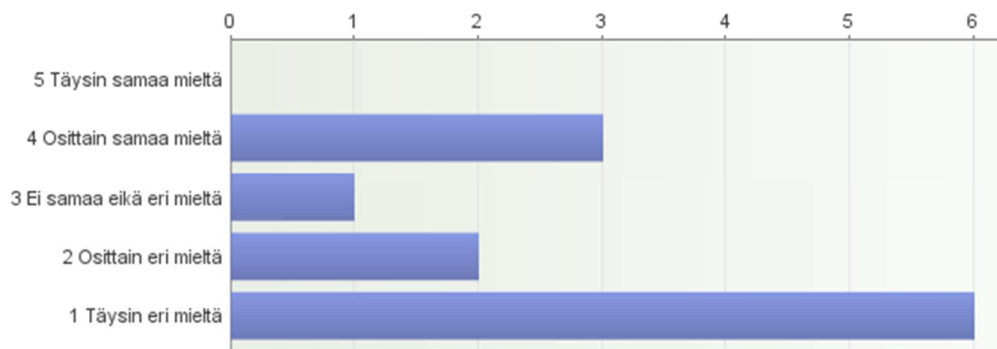
Tossun auktoriteettiin liittyvät asiat nostettiin useammassa vastauksessa haasteiksi. Tossulla on oltava riittävästi auktoriteettia Tossuna toimiessaan, jotta päätösten tekeminen onnistuisi ja Saapaslaiset luottaisivat häneen. Tossuna toimiminen vaatii vastuuta sekä yhteydenpitoa muihin yhteistyötahoihin, mikä

osaltaan koetaan haasteeksi. Tossun on myös osattava luottaa muiden Saapaslaisten osaamiseen sekä muistettava roolinsa Tossuna tai Saapaslaisena kulloisessakin partiossa. Muiden Saapaslaisten osalta on tärkeää, että he osavat ottaa ohjeita vastaan myös Tossulta eikä vain työntekijältä. Myös erilaisten ihmisten kanssa toimiminen koettiin haasteena useammassa vastauksessa. Tossun on tärkeää tuntea vapaaehtoiset, ja osattava jakaa partiot siten, että suuremmilta erimielisyyksiltä vältyttäisiin.

Kuviossa 9 on esitetty Saapaslaisten vastaukset väittämään Tossutoiminnan ristiriitaisuudesta Saapasryhmän sisällä ja kuviossa 10 Tossujen vastaukset väittämään Tossutoiminnan erimielisyyksistä Saapasryhmän sisällä. Näiden on tarkoitus kuvata samaa asiaa, joskin sanavalintojen takia hieman eri näkökulmasta.

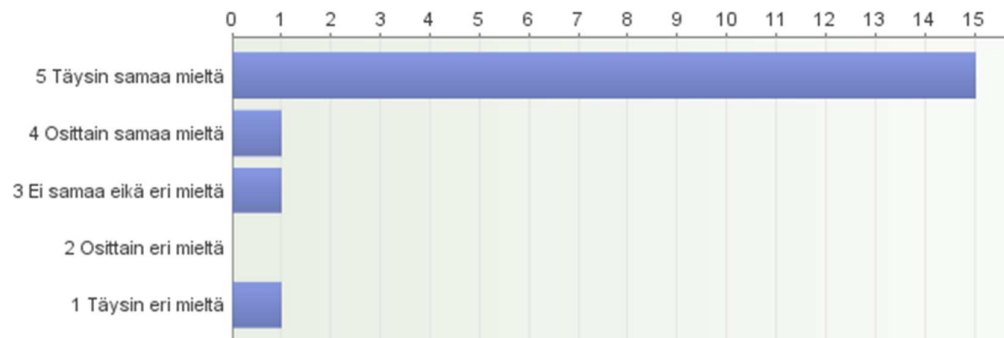
KUVIO 9. ”Tossutoiminta aiheuttaa ristiriitoja Saapasryhmän sisällä”, Saapaslaiset, n=19

KUVIO 10. ”Tossutoiminta aiheuttaa erimielisyyksiä Saapasryhmän sisällä”, Tossut, n=12

Sekä osa kyselyyn vastanneista Tossu- että Saapasvapaaehtoisista kokivat Tossutoiminnan aiheuttavan jonkin verran ristiriitoja tai erimielisyyksiä Saapasryhmässä. Kuitenkin yli puolet Saapaslaisista ja puolet Tossuista oli täysin eri mieltä siitä, että Tossutoiminta aiheuttaisi ristiriitoja tai erimielisyyksiä Saapasryhmän sisällä (ks. kuviot 9 & 10). Kyselyihin vastanneet Jyväskylän Saapasryhmän Tossut olivat kaikki (n=3) täysin eri mieltä siitä, että Tossutoiminta aiheuttaisi erimielisyyksiä. Saapaslaisista puolestaan Itä-Helsingin vastaajat (n=3) olivat täysin eri mieltä ja ainoastaan Snellun Saapaslaisista kolme (n=8) oli osittain samaa mieltä siitä, että Tossutoiminta aiheuttaisi ristiriitoja Saapasryhmän sisällä. Erimielisyyksiä toiminnassa saattavat aiheuttaa esimerkiksi Tossujen valinnat ja se, että samasta vapaaehtoisten ryhmästä nostetaan joitakin vastuullisempaan tehtävään ryhmänohjaajana.

Seuraavassa kuviossa on tuotu esiin Saapaslaisten vastaukset väittämään siitä, osallistuvatko he yhtälailla sekä Tossun että työntekijän vastaamiin partioihin.

KUVIO 11. ”Osallistun Tossun tai työntekijän vastaamaan partioon yhtälailla”, n=18

Kuvion 11 väittämän tarkoituksena oli nostaa esille se vaikuttaako vapaaehtoisten päivystämiseen se onko siitä vastuussa työntekijä tai Tossu. Kuvioista on kuitenkin nähtävissä, että suurin osa Saapaslaisista osallistuu yhtälailla niin Tossun kuin työntekijän vastaamiin päivystyksiin. Sekä Itä-Helsingin että Jyväskylän kaikki Saapaslaiset vastasivat olevansa täysin samaa mieltä. Hajontaa

vastauksiin toivat Snellun Saapaslaisten vastaukset. Määrittävämpi tekijä vapaaehtoisten päivystämiseksi on ajankohdan sopivuus. Vapaaehtoistoimintaa tehdään omien aikataulujen mukaan kunkin vapaa-ajalla. Tästä syystä monella ei ole välttämättä mahdollisuutta juuri valikoida mihin Saapaspartioon osallistuu. Vapaaehtoistoiminnassa ajan puute on yleisin syy siihen, ettei vapaaehtoinen pääse sitä toteuttamaan (Rahkonen 2015, 16). Lisäksi ihmisten vapaa-ajasta kilpailevat monet eri tahot (Lipasti-Raulus, Korpijärvi & Tuori 2014, 1), minkä vuoksi vapaaehtoistoiminnalle ei välttämättä löydy helposti aikaa.

Itse Tossujen käytännön toiminnassa Saapastoiminnan toteutumisen kannalta ei näyttäisi juuri olevan suuria ongelmakohtia. Koska Tossut tulevat kukin omista lähtökohdistaan eikä heillä välttämättä ole työkokemusta vastaavanlaisista tehtävistä, saattaa auktoriteettina toimiminen olla haastavaa. Auktoriteettikysymyksiin voitaisiin Tossujen koulutuksessa kiinnittää mahdollisesti entistä enemmän huomiota. Jatkuva haaste on se, että toiminnassa olisi mukana riittävästi Tossuja. Ei ole kuitenkaan tarpeellista, että jokainen vapaaehtoinen toimisi Tossuna, vaan tarvitaan kausittain sopiva määrä Tossuja

8.4 Tossutoiminnan kehittäminen

Sekä Saapaslaisten että Tossujen kyselyissä oli kysymys siitä, kuinka Tossutoimintaa tulisi kehittää. Kysymykseen vastasi 11 Saapaslaista (n=19) ja 10 Tossua (n=12). Heidän vastauksistaan tuli esille se, että Tossutoiminta on pääpiirteittäin nykyisellään hyvää, mutta myös kehittämiskohtia löytyy. Vastaukset poikkesivat hieman riippuen vastaajan roolista vapaaehtoisena. Tossujen vastauksissa oli seuraavanlaisia kehittämisideoita: Tossujen yhteiset ja omat päivystykset esimerkiksi pari kertaa vuodessa, omat työnohjaukset Tossuille, Tossujen jonkinlainen palkitseminen sekä yhtenäiset koulutusmateriaalit ja kriteerit Tossuille. Saapaslaisten vastauksissa puolestaan ehdotettiin muun muassa koulutuksen lisäämistä ja ylläpitämistä. Lisäksi yksi ehdotti Tossujen käyttämistä partionjohtajina työntekijän vastaamissa päivystyksissä, jolloin työntekijä voisi ohjata jalkapartioita ja autoa sekä olla yhteydessä esimerkiksi poliisin kanssa.

Seuraavassa taulukossa on tarkasteltu vapaaehtoisten mielipidettä siitä haluaisivatko he, että Tossut vastaisivat partioista enemmän ja useammin.

TAULUKKO 6. "Haluaisin, että Tossut vastaisivat partioista enemmän ja useammin"

	Saapaslainen	Tossu	Yhteensä
5 Täysin samaa mieltä	2	-	2
4 Osittain samaa mieltä	4	3	7
3 Ei samaa eikä eri mieltä	9	9	18
2 Osittain eri mieltä	3	-	3
1 Täysin eri mieltä	1	-	1
n	19	12	31

Taulukosta 6 ilmenee, että suurin osa vastaajista valitsi "ei samaa eikä eri mieltä" -vastausvaihtoehdon. Saapaslaisten vastaukset jakautuivat kaikille vastausvaihtoehdoille, kun Tossut valitsivat joko "osittain samaa mieltä" tai "ei samaa eikä eri mieltä" -vaihtoehdon. Näiden vastausten perusteella on pääteltävissä, ettei Tossujen haluta selkeästi olevan vastuussa partioista enemmän. Vastaajat eivät myöskään ole täysin eri mieltä väitteen kanssa. Nämä vastaukset puhuvat sen puolesta, että Tossutoiminta nykyisellään on ryhmissä toimivaa ja sopivaa.

Taulukossa 7 on tarkasteltu niitä tilanteita, jolloin vapaaehtoiset toivoisivat Tossujen päivystävän.

TAULUKKO 7. "Milloin toivoisit Tossujen päivystävän? Voit valita useamman vaihtoehdon"

	Saapaslainen	Tossu	Yhteensä
Silloin, kun työntekijä on estynyt	17	10	27
Suunnitellusti normaali-päivystysten aikana	16	8	24
Normaalipäivystysten lisänä	7	5	12
Muulloin, milloin?	1	4	5
n	19	12	31

Taulukosta 7 on nähtävissä, että eniten kannatusta Tossujen päivystysten ajankohdalle sai työntekijän estyminen. Työntekijän estyminen on noussut aikaisemmin tuloksia tarkasteltaessa yhdeksi tärkeäksi syyksi Tossutoiminnalle. Kun työntekijä syystä tai toisesta estyy, voidaan Tossutoiminnan avulla turvata päivystyksen toteutuminen. Lähes yhtä paljon kannatusta sai normaalipäivystysten aikana tapahtuva suunniteltu päivystäminen. Tällaisia päivystyksiä ovat esimerkiksi ne, kun työntekijä on vuosilomalla tai muissa työtehtävissä.

Jonkin verran saivat kannatusta normaalipäivystysten lisänä tapahtuvat päivystykset sekä muut ajankohdat. Yksi Saapasvapaaehtoinen ja neljä Tossuvapaaehtoista vastasivat, että toivoisivat Tossujen päivystävän muulloinkin. Itä-Helsingin Saapasvapaaehtoinen vastasi, että Tossut voisivat päivystää periaatteessa milloin vain. Snellun kolme Tossuvapaaehtoista ehdottivat muiksi ajankohdiksi työntekijöiden loma-aikoja, kesiä sekä lauantapäivystyksiä. Jyväskylästä lisäksi yksi Tossu toivoi Tossujen päivystävän yhdessä työntekijän kanssa. Näistä vastauksista on nähtävissä Saapasryhmien erilaiset päivystyskäytännöt, sillä Itä-Helsingissä esimerkiksi Tossut ovat päivystäneet jo pidemmän aikaa lauantaisin sekä työntekijän loma-aikoina. Jyväskylässä puolestaan näkyy se, että Tossutoiminta on painottunut päivystysten toteuttamiseen yhteistyössä työntekijän kanssa.

Kaiken kaikkiaan Tossutoiminta on pitkälti toimivaa niin työntekijöiden kuin vapaaehtoisten näkökulmasta niissä Saapasryhmissä, joissa sitä tällä hetkellä on. Kuitenkin näitä vapaaehtoisten kehittämideoita voitaisiin mahdollisesti hyödyntää tulevaisuudessa. Nämä on hyvä huomioida myös niissä Saapasryhmissä, joissa Tossutoiminta päätetään aloittaa. Jokainen Saapasryhmä toimii kuitenkin oman alueensa vaatimukset huomioiden, minkä vuoksi kovin tiukkoja yleisiä raameja Tossutoiminnallekaan ole tarpeellista luoda.

9 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

9.1 Johtopäätökset

Jokaisessa Saapasryhmässä, jossa Tossutoiminta on aloitettu, tärkein peruste toiminnan aloittamiselle on ollut työntekijäresurssien riittämättömyys. Tossutoiminnan avulla halutaan mahdollistaa säännölliset Saapaspäivystykset sekä antaa vastuuta jo pidempään mukana olleille vapaaehtoisille. Tossuvapaaehtoiset hoitavat Saapaspäivystysten aikana samoja tehtäviä kuin normaalisti työntekijä. Tämä osoittaa mielestäni sen, että tarvittaessa ja sopivien henkilöiden löydyttyä, myös vapaaehtoiset voivat hoitaa samoja tehtäviä kuin työntekijät. Vapaaehtoistehtävien ei tarvitse siis olla sellaisia, joita työntekijät eivät voisi tehdä tai työntekijän tehtävien sellaisia, joita vapaaehtoiset eivät voisi tehdä. Vapaaehtoistoiminnalla on merkittävä rooli erityisesti sosiaali- ja kirkon alalla. On kuitenkin muistettava, että vapaaehtoisilla ei voida korvata vastaavan alan ammattityöntekijöitä (Kirkkohallitus i.a.c).

Vapaaehtoisuuden syventäminen ainakin Saappaan toiminnassa näyttäisi toimivan hyvin ja olevan tarpeellista. Muuten Saapastoiminnan säännöllinen toteuttaminen olisi liki mahdotonta. Vapaaehtoistoiminnan jatkuvuuden kannalta henkilökohtainen motivaatio on ensisijaista (Yeung 2005, 83). Mahdollisuus edetä vapaaehtoisena Saappaassa voi toimia lisämotivaationa vapaaehtoiselle ja sitouttaa häntä kiinteämmin toimintaan. Saapastoiminnan jatkuvuuden kannalta onkin tärkeää, että toiminnassa on mukana sitoutuneita vapaaehtoisia.

Palveluoperaatio Saappaan Tossutoiminta osoittaa sen, että uudenlaisten tehtävien antaminen vapaaehtoisille toimii erinomaisena luottamuksenosoituksena ja motivoi vapaaehtoisia uudella tavalla. Tossuna toimiminen kertoo siitä, että vapaaehtoiseen luotetaan ja hänen panostaan pidetään tärkeänä. Kokemus siitä, että on tarpeellinen ja omilla tekemisillä on merkitystä muille, on tärkeää ihmiselle. Vapaaehtoistoiminnassa kaikkien panosta tulee arvostaa. (Harju ym. 2015, 5, 9.)

Tossujen rekrytoinnissa tärkeä ellei jopa tärkein kanava on henkilökohtainen pyyntö. Henkilökohtainen kutsu on tehokkain tapa yleensäkin kutsua ihmisiä mukaan vapaaehtoistoimintaan (Kirkkohallitus i.a.d). Koska Tossuiksi valikoituvat vapaaehtoiset ovat jo pidempään olleet mukana Saapastoiminnassa, ovat he työntekijöille sekä muille Saapaslaisille tuttuja. Vapaaehtoistoiminnassa on tärkeää osata hyödyntää vapaaehtoisista löytyviä resursseja ja tietotaitoa sekä tarjottava erilaisia, myös vastuullisia, tehtäviä heille.

Työntekijähaastatteluista ja vapaaehtoisten vastauksista tuli esille, että Tossutoiminta on jossain määrin tuonut vapaaehtoisia eriarvoiseen asemaan, kun samasta ryhmästä osa nousee toisenlaiseen tehtävään. Kokemusta eriarvoisuudesta voitaisiin välttää esimerkiksi Tossutoiminnan ja -valintojen läpinäkyvyydellä, jolloin perusteet olisivat kaikille tiedossa. Toiminnan läpinäkyvyys ja avoimuus lisää myös vapaaehtoistoiminnan tasavertaisuutta (Harju ym. 2015, 7). Saappaassa toimiminen on kuitenkin yhtä arvokasta, oli vapaaehtoinen sitä toteuttamassa Tossun tai Saapaslaisen roolissa, koska molemmissa rooleissa päämääränä on sama: olla liikkeellä nuoria varten. Kirkon vapaaehtoistoiminnassa on tärkeää, että jokaisella on mahdollista olla antamassa aikaansa ja osaamistansa yhteiseksi hyväksi (Harju ym. 2015, 5). Suurimmalle osalle tutkimukseen vastanneista Tossutoiminta ei kuitenkaan näyttäisi olevan lainkaan ongelma vaan hyvänä koettu toimintamuoto. Tämä havainto toimii rohkaisuna muille Saapasryhmille, joissa mahdollisesti pohditaan päivystyksistä vastuunantamista entistä enemmän vapaaehtoisille.

Ilman sitoutuneita vapaaehtoisia niin Saapastoiminnan kuin vapaaehtoistoiminnan yleisesti toteuttaminen olisi huomattavasti hankalampaa. Koska vapaaehtoisuuteen liittyy olennaisesti henkilön riippumattomuus ja vapaaehtoisuus toimintaa kohtaan (Yeung 2005, 83), on huolehdittava siitä, että toiminnassa on mukana juuri kyseisellä hetkellä aktiivisia vapaaehtoisia. Kunkin vapaaehtoisen toimintaan osallistuminen on vaihtelevaa ja elämäntilanteisiin sidottua, eikä näin ollen voida ennustaa kuinka kukin on mukana toiminnassa esimerkiksi viiden vuoden kuluttua. Tästä syystä uusien vapaaehtoisten jatkuva kouluttaminen on tarpeellista. Saappaassa toimiminen vaatii niin vapaaehtoisilta kuin työntekijöiltä sopeutuvuutta työskennellä jatkuvasti muuttuvissa ympäristöissä, kun jokainen

päivystys on erilainen sekä osallistujien että tilanteiden osalta. Tässä niin työntekijät kuin vapaaehtoiset ovatkin pitkälti onnistuneet, kun toimintaan tulee jatkuvasti mukaan uusia Saapaslaisia, joille Saappaasta saattaa muodostua tärkeä osa elämää.

9.2 Tutkimuksen luotettavuus

Jotta tutkimuksen luotettavuus olisi hyvä, tarvittaisiin riittävän suuri ja edustava otos (Heikkilä 2014, 15). Vaikka tieto kyselyistä meni 129 Saapasvapaaehtoiselle ja 32 Tossuvapaaehtoiselle, niin vastauksia tuli vain 19 Saapaslaiselta ja 12 Tossulta. Vastaaajien määrät vaihtelivat Saapasryhmittäin Saapasvapaaehtoisten osalta 3–8 välillä ja Tossuvapaaehtoisten osalta 3–5 välillä. Vastajamäärät olivat pieniä, mikä heikentää tämän tutkimuksen luotettavuutta ja yleistettävyyttä. Eniten vastauksia tuli Snellun Saappaan vapaaehtoisilta. Tämä johtunee siitä, että olen itse vapaaehtoisena kyseisessä Saapasryhmässä ja pystyin tiedottamaan tutkimuksesta heille paremmin kuin muihin ryhmiin. Muissa ryhmissä tieto kyselytutkimuksesta vapaaehtoisille meni työntekijöiden kautta. Tutkimuksen luotettavuutta lisää se, että tutkimuksessa otettiin huomioon kaikki osapuolet, joita Tossutoiminta koskee tällä hetkellä.

Tutkimukseen vastasivat lähinnä aktiivisesti Saapastoiminnassa mukana olevat vapaaehtoiset. Suurin osa vastaajista kertoi päivystävänsä vähintään 1–2 kertaa vuodessa Saappaassa joko Saapaslaisena tai Tossuna. Ainoastaan yksi vastaajista, vastasi päivystävänsä harvemmin (ks. kuvio 2 & kuvio 4). Erityisesti Saapasvapaaehtoisten vastauksissa oli suuri poistuma eli kato. Syitä vastamatta jättämiseen on varmasti monia kuten esimerkiksi se, ettei ole tällä hetkellä Saapastoiminnassa mukana tai päivystää niin harvoin, ettei kokenut vastamistaan tärkeäksi. Varmaksi ei voi tietää ovatko kaikki vapaaehtoiset edes saaneet tietoa tutkimuksesta, mikäli eivät seuraa aktiivisesti sähköpostiaan tai muita Saapasryhmänsä foorumeita. Myös tutkimuksen toteutus ainoastaan Webropol-kyselynä on saattanut vähentää vastaajamääriä sekä se, että samoihin aikoihin oli myös toinen Saapasvapaaehtoisille tarkoitettu Webropol-kysely. Mikäli tutkimus toteutettaisiin uudelleen, olisi aineistoa vapaaehtoisilta hyvä kerätä

myös muuten kuin Webropolin avulla. Kuitenkin kyselylomaketutkimuksessa on aina haasteena saada kattava vastaajamäärä. Saappaassa haastetta kattavan vastaajajoukon saamiseksi lisää vapaaehtoisten toimintaan osallistumisen vaihtelevuus.

Kaiken kaikkiaan vastaukset olivat samansuuntaisia riippumatta siitä mistä Saapasryhmästä vastaaja oli, mikä lisää tulosten luotettavuutta ja yleistävyyttä, huomioiden kuitenkin vastaajamäärät. Myös se, että Tossutoimintaa on ollut jo useamman vuoden ajan kaikissa Saapasryhmissä, vaikuttanee tuloksiin. Mikäli sama tutkimus toteutettaisiin sellaisessa Saapasryhmässä, jossa Tossutoimintaa vasta aloitetaan, olisivat tulokset todennäköisesti toisenlaiset.

9.3 Tutkimuksen eettisyys

Tutkimusta toteutettaessa on tutkittaville kerrottava tutkimuksen tarkoituksesta ja käytöstavasta. Tämä tuo tutkimukseen avoimuutta. Tutkimuksen tuloksia raportoitaessa on kerrottava avoimesti kaikista tärkeistä tuloksista ja johtopäätöksistä eikä vain esimerkiksi mieluisista tuloksista. Tutkittavien yksityisyydestä ja tietosuojasta on huolehdittava tuloksia raportoitaessa. (Heikkilä 2014, 29.)

Tutkimus toteutettiin siten, että vastaajien henkilöllisyys, lukuun ottamatta työntekijähaastatteluita, ei ole tunnistettavissa kyselylomakkeista eikä tutkimustuloksista nähtävissä. Kyselylomakkeiden yhteydessä olevassa saatekirjeessä kerroin itsestäni sekä esittelin tutkimuksen aiheen ja tarkoituksen, jotta vastaajat saivat tiedon siitä, mihin käyttöön heidän vastauksensa tulevat.

Tutkimuseettisesti on ehdotonta, että tutkimukseen osallistuminen perustuu vapaaehtoisuuteen. Jotta he voivat tehdä vapaaehtoisen päätöksen osallistumisestaan tutkimukseen, on heidän saatava riittävä informaatio tutkimuksesta. (Kuula 2011, 107.) Kyselyihin vastaaminen perustui vapaaehtoisuuteen ja kyselyyn vastattiin nimettömänä. Koska kyselyyn vastasi melko pieni määrä vapaaehtoisia, olen vapaaehtoisten suoriin lainauksiin merkinnyt vain sen onko kyseessä Saapas- vai Tossuvapaaehtoisen vastaus. Tiedot Saapasryhmästä ja

sukupuolesta eivät ole oleellisia, vaan niiden avulla voisi päätellä kenestä olisi kyse.

Tutkimuksen eettisyyttä arvioitaessa on huomioitava myös oma roolini Saapasvapaa-ehtoisena ja tutkimuksen toteuttajana. Ennen tutkimuksen toteuttamista ajattelin, että erityisesti oman Saapasryhmäni osalta vastaajia saattaisi mietityttää tunnistaisinko heidät vastauksista, ja näin ollen ihmiset jättäisivät vastamatta. Tämä oletus kuitenkin osoittautui vääräksi, sillä eniten vastauksia tuli juuri Snellun Saappaasta.

9.4 Kehittämisehdotuksia ja jatkotutkimusaiheita

Tästä Tossutoimintaan liittyvästä tutkimuksesta on selvästi tullut ilmi, että Tossutoiminta on tärkeä apu työntekijöille ja luottamuksenosoitus aktiivisille vapaaehtoisille. Tutkimustulosten perusteella Tossutoiminnan aloittaminen Saapasryhmässä mahdollistaa säännöllisen katupartioinnin, mikä on varmasti tärkeää myös muiden alueiden Saapasryhmissä. Tulevaisuudessa erityisesti kirkossa vapaaehtoistyön merkitys lisääntyy ja myös vapaaehtoisten vastuutehtäviin kouluttaminen tulee ajankohtaiseksi, kun kirkon talous ja työntekijäresurssien supistaminen luo epävarmuutta toimintojen jatkuvuudelle. Koska Saapastoiminnalla on pitkä historia ja tarvetta työlle on ympäri Suomea, ei toiminnan supistaminen tai jopa alasajo ole kannattavaa. Tossutoiminnalla voidaan turvata säännöllinen päivystystoiminta, mikäli löytyy tarpeeksi aktiivisia ja motivoituneita vapaaehtoisia. Tossutoiminnalla ei kuitenkaan voida eikä ole tarkoitus korvata työntekijää, sillä ilman vastuussa olevaa Saapastyöntekijää toiminta ei ole mahdollista.

Tossutoiminnan kehittämisen kannalta koulutusmateriaalilla ja toiminnan yhtenäistämällä voidaan toimintaa laajentaa entistä helpommin myös muihin Saapasryhmiin. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että Tossutoiminnan olisi oltava täysin samanlaista jokaisessa ryhmässä. Tossutoimintaa on hyvä voida soveltaa, kuten Saapastoimintaa yleisestikin, kyseisen ryhmän tarpeet ja mahdollisuudet huomioiden. Mikäli Tossutoiminta rekisteröitäisiin osaksi Saapastoimin-

taa, olisi sillä hyvä olla yhteneväiset raamit. Tossutoiminnan yhteneväisyyttä voitaisiin edistää myös yhteistyöllä Saapasryhmien välillä. Yhteistyö voisi tapahtua esimerkiksi Tossujen yhteisten koulutusten myötä, mitä esimerkiksi Itä-Helsingin ja Snellun Saappaassa on jo toteutettu. Yhteisten koulutusten tai muun toiminnan yhteydessä Tossut voisivat myös reflektoida erilaisia Tossuna kohtaamia tilanteita. Tossuille voitaisiin järjestää esimerkiksi jokin yhteinen osio Saappaan vapaaehtoistyöpäivillä. Saapasryhmien erilaisuudesta ja pitkistä välimatkoista johtuen ei kuitenkaan kovin aktiivinen yhteistyö ole tarpeen tai mahdollista.

Tossutoiminnan ja ylipäänsä Saapastoiminnan jatkuvuuden ja säännöllisyyden kannalta on erityisen tärkeää kiinnittää huomiota vapaaehtoisten jaksamiseen ja motivointiin. Se vaatii työntekijältä muun muassa jatkuvaa yhteydenpitoa vapaaehtoiisiin. Vapaaehtoisena jaksamista voidaan tukea esimerkiksi työnohjauksella, jota myös yksi kyselyyn vastannut Tossuvapaaehtoinen ehdotti. Tossujen omassa työnohjauksessa voitaisiin käydä läpi tarkemmin Tossuna kohdattuihin tilanteisiin. Kaikkien Saapaslaisten työnohjauksessa ei tämä ole mielekäästä, koska aika on rajallinen eikä tilanteet kosketa välttämättä yhtälailla kaikkia Saapaslaisia kuin Tossuja. Vapaaehtoisten tukeminen kuitenkin on tärkeää, sillä he tarvitsevat yhtälailla ammatillista tukea toimiakseen kuin työntekijät (Kaartinen-Koutaniemi 2012, 48).

Tossutoiminta koskee tällä hetkellä pääasiassa KatuSaappaan toimintaa. Toimintaa voitaisiin kuitenkin laajentaa mahdollisuuksien mukaan koskemaan myös NettiSaappaan ja FestariSaappaan toimintaa. NettiSaappaan toimintaan koulutetut Tossut voisivat vastata nettipäivystyksien kulusta ilman työntekijän läsnäoloa, samoilla periaatteilla kuin nyt KatuSaappaan Tossut. FestariSaappaan toiminnasta Tossut eivät todennäköisesti pysty vastaamaan, vaan siellä työntekijän läsnäolo lienee välttämätöntä. Tossuille voitaisiin kuitenkin festivaali-toiminnassa antaa erilaisia vastuutehtäviä.

Saapastoiminta on yksi näkyvimmistä kirkon erityisnuorisotyön muodoista ja siinä on mukana paljon vapaaehtoisia. Myös muissa erityisnuorisotyön muodoissa voitaisiin hyödyntää enemmän vapaaehtoistoimintaa. Tämä kuitenkin

vaatii työntekijältä erityisesti aloitusvaiheessa paljon aikaa organisointiin sekä sopivien vapaaehtoisten löytämiseen, minkä vuoksi siihen ei välttämättä ole mahdollisuutta lähteä. Myös toimintaympäristöjen erilaisuus, esimerkiksi vankilat, tuo omia haasteitaan vapaaehtoistoiminnalle. Tarve tietynlaiselle vapaaehtoistoiminnalle erityisnuorisotyön kentällä tulisi lähteä selkeästä tarpeesta, johon vapaaehtoiset haluaisivat vastata. Esimerkkinä erityisnuorisotyön kentän toimintaympäristöstä, josta vapaaehtoiset voisivat ottaa enemmän vastuuta, voisi olla erilaiset oppilaitokset. Tällainen vapaaehtoistoiminta sijoittuisi myös osittain etisivän työn alle, kun ollaan nuoria varten sellaisissa paikoissa, joissa he itse liikkuvat. Vapaaehtoiset voisivat liikkua eri oppilaitoksissa ja olla nuoria varten läsnä, jos he haluaisivat jutella. Myös pelkkä aikuisen läsnäolo saattaa olla helppotus jollekin nuorelle. Saapastoiminnasta tämä kuitenkin poikkeaisi etenkin ympäristönsä ja ajankohtansa puolesta. Kouluissa tehtävässä työssä kohdattaisiin varmasti myös samoja nuoria kuin Saappaassa, mutta myös mahdollisesti sellaisia eristäytyneitä nuoria, joita Saapastyö ei tavoita.

Vaikka vapaaehtoistoiminnalla saadaan lisää osaavia käsiä erilaisiin tehtäviin ja helpottaa se osaltaan työntekijöiden tehtäviä, työllistää se myös työntekijöitä. Työntekijöiden tulee olla yhteydessä vapaaehtoisiin säännöllisesti sekä vapaaehtoisten tavoitettavissa, rekrytoitava ja koulutettava uusia vapaaehtoisia jatkuvasti sekä vastattava monenlaisista vapaaehtoistyöhön liittyvistä käytännön asioista. Vaikka vapaaehtoistyö työllistääkin työntekijöitä, ei se mielestäni saa olla syynä siihen, ettei vapaaehtoisille voitaisi tarjota tehtäviä. Vapaaehtoisena toimiminen erilaisissa tehtävissä on vapaaehtoiselle usein palkitsevaa ja mielekäsää, ja heidän panoksensa on korvaamatonta. On tärkeää, että voidaan tarjota erilaisia vapaaehtoistyön tehtäviä, jotta jokainen voisi löytää itselleen sopivan tehtävän.

Tossutoimintaan liittyviä jatkotutkimuksia voisi toteuttaa sellaisissa Saapasryhmissä, joissa Tossutoiminta aloitetaan. Tällaisessa tutkimuksessa voitaisiin kiinnittää huomiota enemmän aloitusvaiheeseen, kuten siihen kuinka vapaaehtoiset ottavat Tossutoiminnan vastaan ja kuinka kyseisessä ryhmässä Tossut valitaan. Myös tulevaa Tossujen koulutusmateriaalin toimivuutta ja sovellettavuutta voisi tutkia näissä Saapasryhmissä. Lisäksi tutkimus Saappaassa va-

paaehtoisena kasvun näkökulmasta voisi olla mielenkiintoinen ja tärkeä. Tähän tutkimukseen osallistuneiden Saapasryhmien vapaaehtoisia, erityisesti Tossuja, voisi kyselylomakkeiden sijasta haastatella vapaaehtoisuuden ja siinä kasvamisen merkityksestä. Tutkimuksen kannalta olisi tärkeää, että mahdollisimman moni vastaisi kyselyihin tai haastatteluihin, jotta tulokset olisivat mahdollisimman luotettavia.

9.5 Opinnäytetyöprosessi ja ammatillinen kehitys

Opinnäytetyöprosessi on kulkenut mukana syksyn 2014 aiheen valinnalla syksyn 2015 valmiin opinnäytetyön julkistamiseen. Pohdimme aihetta yhdessä Nuorten Keskusten erityisnuorisotyön sihteerin Ville Viljakaisen kanssa ja päädyimme Tossutoiminnan tarkasteluun. Koko prosessin ajan yhteistyö Viljakaisen sekä Saapastyöntekijöiden kanssa on ollut sujuvaa, mikä on edesauttanut opinnäytetyön valmistumista. Oma vapaaehtoisuuteni Saappaassa helpotti yhteistyötä sekä innosti opinnäytetyön tekemisessä.

Jälkikäteen pohdittuna opinnäytetyön aikatauluttaminen sujui yllättävän hyvin ja aikaa oli riittävästi sen työstämiseen, vaikka toki muut opinnot ja elämäntilanteet toivat omat haasteensa. Pidän tärkeänä sitä, että koko prosessi kesti noin vuoden verran ja sitä, että tekstiä on saanut rauhassa työstää. Näin koen saaneeni tästä työstä enemmän irti sekä löytäneeni aineistosta uusia näkökulmia. Olen myös tyytyväinen, että prosessi ei venynyt tämän pidemmäksi, vaikka sain lapsen keväällä 2015 eikä aikaa opinnäytetyölle ollut enää yhtäläillä.

Opinnäytetyö ja sen prosessi liittyvät myös omaan ammatilliseen kehittymiseeni. Tulevaisuuden kirkossa ja myös sosiaalialan kentällä vapaaehtoistyöllä lieenee entistä suurempi rooli ja myös vapaaehtoisten vastuutehtävät lisääntyvät. Niin kirkon kuin sosiaalialan työntekijänä on hyvä tuntea vapaaehtoistyön aloittamiseen ja ylläpitämiseen liittyvät edellytykset, hyödyt ja haasteet sekä työntekijän että vapaaehtoisien näkökulmasta. Koen omasta vapaaehtoisuudesta olevan hyötyä myös työskennellessä vapaaehtoisten kanssa työntekijän roolissa.

LÄHTEET

- Alastalo, Marja & Åkerman, Maria 2011. Asiantuntijahaastattelun analyysi: faktojen jäljillä. Teoksessa Johanna Ruusuvuori, Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 372–392.
- Alasuutari, Pertti 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.
- Alavaikko, Mika i.a. Kvalitatiivisen aineiston keruu ja analysointi. Opintomoniste. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Grönholm, Petri 2015a. Jyväskylän Saappaan vastaavan työntekijän puhelinhaastattelu 27.2.2015.
- Grönholm, Petri 2015b. Jyväskylän Saappaan vastaavan erityisnuorisotyönohjaajan sähköposti 21.7.2015. Vastaanottaja Mari Pennanen.
- Harju, Aaro; Nummela, Irene; Grönlund, Henrietta; Kalmanlehto, Ilkka; Lunden, Kaisa; Raitanen, Anitta & Setälä, Viivi 2015. Jokainen on osallinen - Kirkon vapaaehtoistoiminta. Kirkon vapaaehtoistoiminnan linjaukset 2015. Kirkkohallitus. Viitattu 15.8.2015.
[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/F772D7BC236419FAC2257E34002FE352/\\$FILE/Jokainen%20on%20osallinen%20-%20Vapaaehtoistoiminnan%20linjaukset%20lopulliset2015.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/F772D7BC236419FAC2257E34002FE352/$FILE/Jokainen%20on%20osallinen%20-%20Vapaaehtoistoiminnan%20linjaukset%20lopulliset2015.pdf)
- Harju, Ulla-Maija 2006. Vapaaehtoisuus kirkossa. Teoksessa Enemmän kuin työmuoto - Vapaaehtoistoiminta kirkossa. Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2006:3. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Heikkilä, Tarja 2014. Tilastollinen tutkimus. 9., uudistettu painos. Helsinki: Edita.
- Hoikkala, Tommi & Sell, Anna 2007. Johdanto: Nuorisotyötä on tehtävä! Teoksessa Tommi Hoikkala & Anna Sell (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä: Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 76. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 7–17.
- Jyväskylän seurakunta i.a. Palveluoperaatio Saapas. Viitattu 10.9.2015.
<http://www.jyvaskylanseurakunta.fi/palveluoperaatio-saapas>
- Kaartinen-Koutaniemi, Jaakko (toim.) 2012. Etsivässä työssä. Helsinki: LK-kirjat.

- Kasari, Juha 2015. Itä-Helsingin Saaappaan vastaavan erityisnuorisotyönohjaajan haastattelu Helsingissä 24.2.2015.
- Kasari, Juha i.a. Saapas-toiminta nuorten tukijana - ”Miten te viittitte kattoo meitä humalaisia nuorii joka viikonloppu?” Nuorisotutkimusseura. Viitattu 6.8.2015.
http://www.nuorisotutkimusseura.fi/sites/default/files/verkkojulkaisut/Kasari_Juha.pdf
- Kettusaari, Henna-Mari 2015. Snellun Saappaan vastaavan erityisnuorisotyönohjaajan haastattelu Helsingissä 1.3.2015.
- Kirkko Helsingissä – Mikaelin seurakunta i.a. Palveluoperaatio Saapas. Viitattu 26.11.2014.
<https://www.helsinginseurakunnat.fi/seurakunnat/mikael/toiminta/palveluoperaatio-saapas.html>
- Kirkko Helsingissä - Snellu i.a. Saapas toimii. Viitattu 3.9.2015.
<http://snellu.info/saapas/saapas-toimii>
- Kirkko Helsingissä i.a. Palveluoperaatio Saapas. Viitattu 25.3.2015.
<https://www.helsinginseurakunnat.fi/yhteinetoiminta/apuajatukea/snellu/palveluoperaatiosaapas.html>
- Kirkkohallitus 2015. Vapaaehtoistoiminnan tutkimus 2015. . Viitattu 21.9.2015.
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp2?open&cid=Content25B241>
- Kirkkohallitus i.a.a. Vapaaehtoistoimintaa säätelevät lait ja normit. Viitattu 28.3.2015.
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content34D9C7>
- Kirkkohallitus i.a.b. Kohtaamisen kirkko - Suomen evankelis-luterilaisen kirkon toiminnan suunta vuoteen 2020. Viitattu 28.3.2015.
[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/D369F10AF9D44A9FC22577A500368BD5/\\$FILE/Kohtaamisen_kirkko.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/D369F10AF9D44A9FC22577A500368BD5/$FILE/Kohtaamisen_kirkko.pdf)
- Kirkkohallitus i.a.c. Vapaaehtoistoiminnan periaatteet. Word-tiedosto. Viitattu 14.10.2015.
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp3?open&cid=Content539601>
- Kirkkohallitus i.a.d. Vapaaehtoistoiminnan viestintä. Viitattu 10.10.2015.
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content4FE8E2>
- Kuula, Arja 2011. Tutkimusetiikka: Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Toinen, uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.

- Launonen, Pekka 2007. Kirkon nuorisotyö – hengellisen, pedagogisen ja sosiaalisen kolmiyhteys. Teoksessa Tommi Hoikkala & Anna Sell (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä: Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 76. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 78–89.
- Lipasti-Raulus, Hanna; Korpijärvi, Hanna & Tuori, Sinikka 2014. Vapaaehtoistoiminnan käsikirja työntekijälle. Helsinki: Helsingin seurakuntayhtymä. Verkkojulkaisu. Viitattu 30.8.2015.
[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/4B1BF8B291E03F39C2257D0200441181/\\$FILE/HSRKY%20Vapaaehtoistoiminnan%20k%E4sikirja%202014.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/4B1BF8B291E03F39C2257D0200441181/$FILE/HSRKY%20Vapaaehtoistoiminnan%20k%E4sikirja%202014.pdf)
- Lund, Pekka 2007. Muuttuvan kirkon mukautuva palvelija: Nuorten Keskus 1905–2005. Helsinki: LK-kirjat.
- Nieminen, Juha 2007. Vastavoiman hahmo - Nuorisotyön yleiset tehtävät, oppimisympäristöt ja eetos. Teoksessa Tommi Hoikkala & Anna Sell (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä: Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 76. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 21–43.
- Nivala, Mauno 2005. Nuorisodiakonia ja kirkon erityisnuorisotyö. Teoksessa Terhi Paananen & Hans Tuominen (toim.) Nuorisotyön käsikirja. Helsinki: Kirjapaja, 138–146.
- Nuorisolaki 2006/72, 27.1.2006. Viitattu 3.7.2015.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072>
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072>
- Nuorten Keskus 2014. Nuorten Keskuksen toimintastrategia 2020. Viitattu 22.6.2015. <http://www.nuortenkeskus.fi/binary/file/-/id/43/fid/1411>
- Nuorten Keskus i.a.a. Palveluoperaatio Saapas - Työtä nuoren hyväksi vuodesta 1972. Esite.
- Nuorten Keskus i.a.b. Palveluoperaatio Saapas. Viitattu 26.11.2014.
<http://www.nuortenkeskus.fi/fi/toimintaa/saapas/>
- Nuorten Keskus i.a.c. Toimintaa. Viitattu 22.6.2015.
<http://www.nuortenkeskus.fi/fi/toimintaa/>
- Nuorten Keskus i.a.d. Julkaisut. Viitattu 22.6.2015.
<http://www.nuortenkeskus.fi/fi/valineita/julkaisut/>

- Nuorten Keskus i.a.e. Mikä Saapas. Viitattu 26.11.2014.
<http://www.nuortenkeskus.fi/fi/toimintaa/saapas/mika+saapas/>
- Nuorten Keskus i.a.f. Miten mukaan. Viitattu 25.3.2015.
<http://www.nuortenkeskus.fi/fi/toimintaa/saapas/miten+mukaan/>
- Nylund, Marianne & Yeung, Anne Birgitta 2005. Vapaaehtoisuuden anti, arvot ja osallisuus murroksessa. Teoksessa Marianne Nylund & Anne Birgitta Yeung (toim.) Vapaaehtoistoiminta: anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino, 13–38.
- Parkkinen, Sanna 2015. Snellun Saappaan erityisnuorisotyönohjaajan sähköposti 3.9.2015. Vastaanottaja Mari Pennanen.
- Patronen, Sirpa 2015. Yksinäisiä nuoria kohdataan Saappaan nettityössä. Valomerkki. Viitattu 8.9.2015.
<http://www.valomerkki.fi/uutiset/yksinaisia-nuoria-kohdataan-saappaan-nettityossa>
- Pihlaja, Pirjo 2014. Vapaaehtoistoimintaa koskeva lainsäädäntö 5.9.2014. PowerPoint-esitys. Kirkkohallitus. Viitattu 15.7.2015.
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content34D9C7>
- Pruuki, Heli (toim.) 2008. Muuta maailmaa: Diakonia on kaikkien juttu. Helsinki: LK-kirjat.
- Rahkonen, Juho 2015. Vapaaehtoistyön tekeminen Suomessa. Tutkimusraportti, maaliskuu 2015. Taloustutkimus oy. Powerpoint-esitys. Viitattu 15.8.2015.
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp2?open&cid=Content25B241>
- Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa 2009. Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa Johanna Ruusuvuori & Liisa Tiittula (toim.) Haastattelu: Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. 2. painos. Tampere: Vastapaino, 22–56.
- Ruusuvuori, Johanna; Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti 2011. Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa Johanna Ruusuvuori, Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 9–36.
- Saappaan teologia 2014. Snellun Saappaan Saapastyön teologia 2014. Word-tiedosto.

- Sorri, Hannu 2005. Elämän käänneet – Arvojen ja identiteetin muutokset. Teoksessa Marianne Nylund & Anne Birgitta Yeung (toim.) Vapaaehtoistoiminta: anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino, 126–140.
- Suomen ev.lut. kirkko i.a.a. Vapaaehtoistyö. Viitattu 28.3.2015.
<http://evl.fi/EVLfi.nsf/Documents/8FE4FBB02F400707C2256FEA0041BBC6?OpenDocument&lang=FI>
- Suomen ev.lut. kirkko i.a.b. ”Meidän kirkko - osallisuuden yhteisö” -Suomen evankelis-luterilaisen kirkon strategia vuoteen 2015. Viitattu 28.3.2015.
[http://evl.fi/EVLfi.nsf/Documents/09609486DA00C911C22574980029AA1D/\\$file/Meidan_kirkko_strategia2015.pdf](http://evl.fi/EVLfi.nsf/Documents/09609486DA00C911C22574980029AA1D/$file/Meidan_kirkko_strategia2015.pdf)
- Suomen ev.lut. kirkon keskushallinto 2007. Läsnäolon nuorisotyö. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon erityisnuorisotyön missio, visio ja strategia 2015. Suomen ev.lut. kirkon keskushallinto: Sarja C2007:3. Viitattu 13.3.2015.
[http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/4100A5A8DD00FB83C2257364003913E6/\\$FILE/Erityisnuorisotyön_strategia.pdf](http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/4100A5A8DD00FB83C2257364003913E6/$FILE/Erityisnuorisotyön_strategia.pdf)
- Valli, Raine 2007. Kyselylomaketutkimus. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I, Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 2. korjattu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 102–125.
- Viljakainen, Ville 2014. Nuorten keskuksen erityisnuorisotyön sihteerin henkilökohtainen tiedonanto 11.11. 2014.
- Viljakainen, Ville 2015a. Nuorten keskuksen erityisnuorisotyön sihteerin sähköposti 15.10.2015. Vastaanottaja Mari Pennanen.
- Viljakainen, Ville 2015b. Nuorten keskuksen erityisnuorisotyön sihteerin henkilökohtainen tiedonanto 23.1.2015.
- Vilkka, Hanna 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.
- Yeung, Anne Birgitta 2005. Tutkimustyökaluja vapaaehtoismotivaation mysteeriiin. Teoksessa Marianne Nylund & Anne Birgitta Yeung (toim.) Vapaaehtoistoiminta: anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino, 83–103.

LIITE 1: Kyselylomake Saapastyöntekijäpäiville

20.11.2014

HYVÄ SAAPASTYÖNTEKIJÄ,

Olen Mari Pennanen, sosionomi (AMK) - diakoniopiskelija Helsingin Diakonia-ammattikorkeakoulusta. Toimin myös Saapas- ja Tossuvapaaehtoisena Snellun Saappaassa. Olen tekemässä opinnäytetyötäni Palveluoperaatio Saappaan Tossutoiminnasta, jota kolmessa Saapasryhmässä toteutetaan tällä hetkellä. Tossutoiminta on Saapasvapaaehtoisten mahdollistamaa Saapaspartiointia, silloin kun työntekijän ei ole mahdollista pitää partiota. Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää mahdollisimman monipuolisesti Tossutoimintaa, muun muassa sen vaatimuksia, haasteita sekä hyödyllisyyttä niin työntekijän kuin vapaaehtoisten näkökulmasta.

Opinnäytetyötä varten tarkoitukseni on haastatella Tossutoiminnasta vastaavia Saapastyöntekijöitä sekä kyselylomakkeiden avulla muita Saapastyöntekijöitä, Tossuvapaaehtoisia sekä Saapasvapaaehtoisia, niissä ryhmissä, joissa Tossutoimintaa jo on. Teen opinnäytetyöni yhteistyössä Nuorten keskuksen kanssa, joka hallinnoi valtakunnallisesti Saapastoimintaa. Yhteyshenkilönä toimii Saapastoiminnasta vastaava erityisnuorisotyönsihteerini Ville Viljakainen.

Nyt kaipaisin teidän ajatuksia ja mielipiteitä opinnäytetyön toteuttamista varten. Olen koonnut muutamia kysymyksiä teille, joiden pohjalta ryhdyn toteuttamaan tutkimusta Tossutoiminnasta. Tarkoituksena olisi, että tutkimus palvelisi kaikkia Saapasryhmiä, ja mahdollistaisi Tossutoiminnan kehittämisen ja laajentamisen myös muihin ryhmiin.

Ystävällisin yhteistyöterveisin

Mari Pennanen

mari.pennanen@student.diak.fi

KYSELY SAAPASTYÖNTEKIJÖILLE SAAPASTYÖNTEKIJÖIDEN PÄIVILLÄ
11/2014

Mitä toivoisit erityisesti minun huomioivan opinnäytetyössäni Tossutoiminnasta?

Onko joitain aiheita tai kysymyksiä, jotka erityisesti kiinnostavat Tossutoiminnassa?

Mitkä vapaaehtoisen taustatiedot koet tärkeiksi tutkimusta varten?

Kuinka itse haluaisit vastata kyselyyn? (Webropol, sähköposti, paperinen kyselylomake, jokin muu?)

Kuinka kysely vapaaehtoisille olisi parhainta toteuttaa, jotta vastaajia olisi mahdollisimman paljon? (Webropol, paperinen kyselylomake, jokin muu?)

Olisiko kyselyyn vastaaminen mahdollista esimerkiksi partioiden yhteydessä? (ne Saapasryhmät, joissa Tossutoimintaa on)

LIITE 2: Haastattelurunko tossutoiminnasta vastaaville työntekijöille

- Milloin tossutoiminta on aloitettu kyseisessä Saapasryhmässä?
- Minkä vuoksi tossutoiminta on aloitettu?
- Miten tossujen koulutus on toteutettu?
- Kuinka monta vapaaehtoista toimii tossuna?
- Kuinka tossuvapaaehtoiset valitaan tehtävään? Onko esimerkiksi joitain kriteerejä?
- Mitä tossuna toimiminen edellyttää?
- Minkälainen vastuu tossulla on suhteessa työntekijään?
- Onko käytössä palkkiojärjestelmää, soveltuuko tossutoimintaan?
- Tarvitaanko tossutoimintaa varten erillistä vakuutusta?
- Kuinka tossutoiminnasta on tiedotettu Saapasryhmän sisällä?
- Onko tossutoiminta aiheuttanut erimielisyyksiä Saapasryhmän sisällä?
- Kuinka usein tossujen päivystyksiä on keskimäärin?
- Onko tarvittaviin päivystyksiin helppo saada tossu mukaan?
- Minkälaisia haasteita tossujen vastaamisessa partioissa on tullut vastaan?
- Minkälaisia haasteita tossutoiminnassa on?
- Mikä tossutoiminnassa on parasta?

LIITE 3: Kyselylomake Saapasvapaaehtoisille

HYVÄ SAAPASTOIMINNASSA MUKANA OLEVA

Tämä kysely koskee tutkimustani Palveluoperaatio Saappaan Tossutoiminnasta. Olen Mari Pennanen, sosionomi (AMK) - diakoniopiskelija Helsingin Diakonia-ammattikorkeakoulusta sekä Saapas ja Tossuvapaaehtoinen Snellun Saappaasta. Olen tekemässä opinnäytetyötäni Tossutoiminnasta, jota tällä hetkellä kolmessa Saapasryhmässä toteutetaan. Tossutoiminta on Saapasvapaaehtoisten mahdollistamaa Saapaspartiointia, silloin kun työntekijän ei ole mahdollista pitää partiota tai partiosta vastaamista yhdessä työntekijän kanssa. Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää mahdollisimman monipuolisesti Tossutoimintaa, muun muassa sen vaatimuksia, haasteita sekä hyödyllisyyttä niin työntekijän kuin vapaaehtoisten näkökulmasta.

Opinnäytetyötä varten haastattelen Tossutoiminnasta vastaavia Saapastyöntekijöitä sekä kyselylomakkeiden avulla Tossu- ja Saapasvapaaehtoisia, niissä ryhmissä, joissa tossutoimintaa jo on. Teen opinnäytetyöni yhteistyössä Nuorten Keskuksen kanssa, joka hallinnoi valtakunnallisesti Saapastoimintaa. Yhteyshenkilönä toimii Saapastoiminnasta vastaava erityisnuorisotyösihteeri Ville Viljakainen.

Toivon vastaustasi oheiseen kyselyyn Tossutoimintaan liittyen. Sinun näkemystäsi tarvitaan Tossutoiminnan kehittämistä ja laajentamista varten!

Mikäli sinulla herää kysymyksiä opinnäytetyöhöni liittyen, voit ottaa minuun yhteyttä.

Ystävällisin terveisin

Mari Pennanen

mari.pennanen@student.diak.fi

1. Saapasryhmä

- Itä-Helsingin Saapas
- Jyväskylän Saapas
- Snellun Saapas

2. Sukupuoli

- Mies
- Nainen

3. Minä vuonna olet aloittanut Saapastoiminnassa?

4. Kuinka monta kertaa vuodessa päivystät keskimäärin Saapaspartioissa?

Kausi = kevät- tai syyskausi

- Vähemmän kuin 1 kertaa
- 1–2 kertaa
- 3–5 kertaa
- Enemmän kuin 5 kertaa

5. Oletko ollut mukana partiossa, josta on vastannut Tossu(t)?

- 5 Kyllä, useasti
- 4 Kyllä, toisinaan
- 3 Kyllä, kerran
- 2 En tiedä
- 1 En

Vastaa seuraaviin väittämiin sopivalla vaihtoehdolla

6. Olen saanut tietää Tossutoiminnasta ja sen perusteista Saapastyöntekijältä

- 5 Täysin samaa mieltä
- 4 Osittain samaa mieltä
- 3 Ei samaa eikä eri mieltä
- 2 Osittain eri mieltä
- 1 Täysin eri mieltä

7. Saamani tieto Tossutoiminnasta on ollut riittävää ja tiedän mitä Tossujen tehtäviin kuuluu

- 5 Täysin samaa mieltä
- 4 Osittain samaa mieltä
- 3 Ei samaa eikä eri mieltä
- 2 Osittain eri mieltä
- 1 Täysin eri mieltä

8. Jos saamasi tieto ei ole ollut riittävää, niin mistä kaipaisit lisätietoa?

9. Osallistun Tossun tai työntekijän vastaamaan partioon yhtälailla

- 5 Täysin samaa mieltä
- 4 Osittain samaa mieltä
- 3 Ei samaa eikä eri mieltä
- 2 Osittain eri mieltä
- 1 Täysin eri mieltä

10. Tossutoiminta aiheuttaa ristiriitoja Saapasryhmän sisällä

- 5 Täysin samaa mieltä
- 4 Osittain samaa mieltä
- 3 Ei samaa eikä eri mieltä
- 2 Osittain eri mieltä
- 1 Täysin eri mieltä

11. Haluaisin, että Tossut vastaisivat partioista enemmän ja useammin

- 5 Täysin samaa mieltä
- 4 Osittain samaa mieltä
- 3 Ei samaa eikä eri mieltä
- 2 Osittain eri mieltä
- 1 Täysin eri mieltä

12. Milloin toivoisit Tossujen päivystävän? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- Silloin, kun työntekijä on estynyt
- Suunnitellusti normaalipäivystysten aikana
- Normaalien päivystysten lisänä
- Muulloin, milloin?

13. Onko Tossutoiminta mielestäsi tarpeellista?

- 5 Täysin samaa mieltä
- 4 Osittain samaa mieltä
- 3 Ei samaa eikä eri mieltä
- 2 Osittain eri mieltä
- 1 Täysin eri mieltä

14. Miksi Tossutoiminta mielestäsi on tarpeellista tai tarpeetonta?

15. Olisitko itse kiinnostunut toimimaan Tossuna?

- 5 Täysin samaa mieltä
- 4 Osittain samaa mieltä
- 3 Ei samaa eikä eri mieltä
- 2 Osittain eri mieltä
- 1 Täysin eri mieltä

16. Olisitko kiinnostunut toimimaan Tossuna nyt vai myöhemmin?

- Nyt
- Myöhemmin

17. Millaisia ominaisuuksia Tossulla pitäisi mielestäsi olla?

18. Minkälaisia haasteita Tossutoiminnassa on?

19. Mikä on mielestäsi parasta / mielekkäintä Tossutoiminnassa?

20. Miten kehittäisit Tossutoimintaa?

21. Muita ajatuksia ja kommentteja

LIITE 4: Kyselylomake Tossuvapaaehtoisille

HYVÄ SAAPASTOIMINNASSA MUKANA OLEVA

Tämä kysely koskee tutkimustani Palveluoperaatio Saappaan Tossutoiminnasta. Olen Mari Pennanen, sosionomi (AMK) - diakoniopiskelija Helsingin Diakonia-ammattikorkeakoulusta sekä Saapas ja Tossuvapaaehtoinen Snellun Saappaasta. Olen tekemässä opinnäytetyötäni Tossutoiminnasta, jota tällä hetkellä kolmessa Saapasryhmässä toteutetaan. Tossutoiminta on Saapasvapaaehtoisten mahdollistamaa Saapaspartiointia, silloin kun työntekijän ei ole mahdollista pitää partiota tai partiosta vastaamista yhdessä työntekijän kanssa. Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää mahdollisimman monipuolisesti Tossutoimintaa, muun muassa sen vaatimuksia, haasteita sekä hyödyllisyyttä niin työntekijän kuin vapaaehtoisten näkökulmasta.

Opinnäytetyötä varten haastattelen Tossutoiminnasta vastaavia Saapastyöntekijöitä sekä kyselylomakkeiden avulla Tossu- ja Saapasvapaaehtoisia, niissä ryhmissä, joissa tossutoimintaa jo on. Teen opinnäytetyöni yhteistyössä Nuorten Keskuksen kanssa, joka hallinnoi valtakunnallisesti Saapastoimintaa. Yhteyshenkilönä toimii Saapastoiminnasta vastaava erityisnuorisotyösihteeri Ville Viljakainen.

Toivon vastaustasi oheiseen kyselyyn Tossutoimintaan liittyen. Sinun näkemystäsi tarvitaan Tossutoiminnan kehittämistä ja laajentamista varten!

Mikäli sinulla herää kysymyksiä opinnäytetyöhöni liittyen, voit ottaa minuun yhteyttä.

Ystävällisin terveisin

Mari Pennanen

mari.pennanen@student.diak.fi

1. Saapasryhmä

- Itä-Helsingin Saapas
- Jyväskylän Saapas
- Snellun Saapas

2. Sukupuoli

- Mies
- Nainen

3. Minä vuonna olet aloittanut Saapastoinnassa?

4. Minä vuonna olet aloittanut Tossutoinnassa?

5. Kuinka monta kertaa vuodessa päivystät keskimäärin Saapaspartioissa?**Saapaslaisena Tossuna**

Vähemmän kuin 1 kertaa	☐	☐
1–2 kertaa	☐	☐
3–5 kertaa	☐	☐
Enemmän kuin 5 kertaa	☐	☐

Vastaa seuraaviin väittämiin sopivalla vaihtoehdolla

6. Olen saanut tarpeellisen koulutuksen ja perehdytyksen Tossutoimintaan

- 5 Täysin samaa mieltä
- 4 Osittain samaa mieltä
- 3 Ei samaa eikä eri mieltä
- 2 Osittain eri mieltä
- 1 Täysin eri mieltä

7. Tossuna toimiessani saan tarvittaessa tukea ja apua muilta vapaaehtoisilta

- 5 Täysin samaa mieltä
- 4 Osittain samaa mieltä
- 3 Ei samaa eikä eri mieltä
- 2 Osittain eri mieltä
- 1 Täysin eri mieltä

8. Tossuna toimiessani saan tarvittaessa tukea ja apua työntekijältä

- 5 Täysin samaa mieltä
- 4 Osittain samaa mieltä
- 3 Ei samaa eikä eri mieltä
- 2 Osittain eri mieltä
- 1 Täysin eri mieltä

9. Minun on helppoa ja luontevaa toimia Tossun roolissa

- 5 Täysin samaa mieltä
- 4 Osittain samaa mieltä
- 3 Ei samaa eikä eri mieltä
- 2 Osittain eri mieltä
- 1 Täysin eri mieltä

10. Tossutoiminta aiheuttaa erimielisyyksiä Saapasryhmän sisällä

- 5 Täysin samaa mieltä
- 4 Osittain samaa mieltä
- 3 Ei samaa eikä eri mieltä
- 2 Osittain eri mieltä
- 1 Täysin eri mieltä

11. Haluaisin, että Tossut vastaisivat partioista enemmän ja useammin

- 5 Täysin samaa mieltä
- 4 Osittain samaa mieltä
- 3 Ei samaa eikä eri mieltä
- 2 Osittain eri mieltä
- 1 Täysin eri mieltä

12. Milloin toivoisit Tossujen päivystävän? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- Silloin, kun työntekijä on estynyt
- Suunnitellusti normaalipäivystysten aikana
- Normaalien päivystysten lisänä
- Muulloin, milloin?

13. Onko Tossutoiminta mielestäsi tarpeellista? *

- 5 Täysin samaa mieltä
- 4 Osittain samaa mieltä
- 3 Ei samaa eikä eri mieltä
- 2 Osittain eri mieltä
- 1 Täysin eri mieltä

14. Miksi Tossutoiminta on mielestäsi tarpeellista tai tarpeetonta? *

15. Millaisia ominaisuuksia Tossulla pitäisi mielestäsi olla? *

16. Minkälaisia haasteita Tossutoiminnassa on?

17. Mikä on mielestäsi parasta / mielekkäintä Tossutoiminnassa?

18. Miten kehittäisit Tossutoimintaa?

19. Muita ajatuksia ja kommentteja
